

Teknisk rapport 2009:11

Hatbrott

Polisanmälningar där det i motivbilden ingår etnisk bakgrund, religiös tro, sexuell läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck

brå

brottsförebyggande rådet

Brå – centrum för kunskap om brott och åtgärder mot brott

Brottsförebyggande rådet (Brå) verkar för att brottsligheten minskar och tryggheten ökar i samhället. Det gör vi genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet, brottsförebyggande arbete och rättsväsendets reaktioner på brott.

Denna rapport kan laddas ner från Brå:s webbplats, www.bra.se

Produktion:

Brottsförebyggande rådet, Information och förlag,
Box 1386, 111 93 Stockholm
Telefon 08-401 87 00, fax 08-411 90 75, e-post info@bra.se
Brå på Internet www.bra.se

Författare: Klara Klingspor och Anna Molarin

© Brottsförebyggande rådet 2009

ISSN 1100-6676

Innehåll

FÖRORD	5
INLEDNING	6
Hatbrottsstatistiken i korthet	6
BAKGRUND	8
METOD	12
Bedömningskriterier och definitioner	12
Insamling och bearbetning	19
Resultatredovisning	21
Tillförlitlighet	29
Jämförbarhet	30
HATBROTTSMARKERADE ANMÄLNINGAR I RAR 2008	35
REFERENSER	39
BILAGOR	41
Bilaga 1. Sökordslista	41
Bilaga 2. Urval av brottskoder	43
Bilaga 3. Enkät om polismyndigheternas arbete mot hatbrott år 2008	44
Bilaga 4. Metod	48
Bilaga 5. Regional fördelning: H-regioner	51

Förord

Hatbrottsstatistikens innehåll är omfattande och syftet med denna rapport är att ge en utförlig teknisk beskrivning av undersökningens genomförande.

Urvalet för att producera hatbrottsstatistiken samt hur hatbrott definieras har ändrats från och med år 2008. I denna rapport beskrivs metodförändringen som skett under år 2008, då urvalet utökats med polisens egna markerade hatbrott i RAR.

En kvalitetsgranskning av anmälningar med detta nya hatbrottsfält har skett vid Brå under hösten 2008. De RAR-markerade anmälningarna hos polisen har matchats mot Brå:s hatbrottsstatistik som bygger på ett annat urval. Resultaten presenteras i detalj i denna rapport, som visar att en kombination av delurval är lämpligast.

Den tekniska rapporten för hatbrottsstatistiken är en nyhet för år 2008. Målgruppen för denna rapport är läsare med specialintresse i de metodologiska aspekterna av undersökningen. För resultaten från hatbrottsstatistiken hänvisas till huvudrapporten (Brå-rapport 2009:10).

Författare av denna rapport är Klara Klingspor och Anna Molarin, statistiker/utredare på Brå. Rapporten har vetenskapligt sakgranskats av forskaren Anders Nilsson vid Institutet för framtidsstudier och docent Eva Tiby, Kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet.

Stockholm i augusti 2009

Jan Andersson
Generaldirektör

Louise Ekström
Enhetschef

Inledning

I regleringsbrevet för år 2006 fick Brottsförebyggande rådet (Brå) i regeringsuppdrag att överta statistikföringen av hatbrott från Säkerhetspolisen. Denna rapport innehåller den tekniska beskrivningen av 2008 års statistik. För hatbrottsstatistikens resultat hänvisas till huvudrapporten (Brå 2009:10).

Ett av de främsta syftena med hatbrottsstatistiken är att ge information om nivå, utveckling och struktur på de polisanmälningar med olika hatbrottsmotiv som identifieras under ett år. Andra viktiga syften är att bidra med kunskap till den forskning som bedrivs på området och att bistå rättsväsendet med underlag för uppföljning av de åtgärder som vidtas enligt den nationella handlingsplanen.¹ Hatbrottsstatistiken är ytterligare ett underlag som tillsammans med andra studier och forskning kan ge en bättre bild av hur situationen avseende hatbrott ser ut i Sverige. Undersökningen har huvudsakligen utförts genom en manuell kodning av ett urval av polisanmälningar under kalenderåret.

Statistiken över hatbrott, som utgår från anmälda hatbrott år 2008, har utvecklats sedan föregående år, med följande nyheter:

- *Definitionen av hatbrott* har förändrats sedan föregående år, alla anmälningar där gärningspersonens motiv är *etnisk bakgrund*, *hudfärg* eller *nationalitet*, *religiös tro* och *sexuell läggning* har granskats.
- *Ett nytt motiv* har lagts till, transfofi.
- *Ett nytt delurval*, samtliga anmälningar som polismyndigheterna i landet har markerat som misstänkta hatbrott under år 2008, har granskats.
- *Två rapporter publiceras*. Dels årsboken med hatbrottsstatistikens resultat, dels en teknisk beskrivning av undersökningens genomförande och innehåll. I den sistnämnda presenteras även en kvalitetsstudie av polisens hatbrottsmarkerade anmälningar år 2008.

Hatbrottsstatistiken i korthet

Motiv: Etnisk bakgrund, hudfärg eller nationalitet, religiös tro, sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck.

Hatbrott fångas upp genom urval:

Delurval 1: Utsökning med hjälp av sökord för ett urval av brottstyper: Våldsbrott, olaga hot/ofredande, ärekränkning, hets mot folkgrupp, skadegörelse/klotter, olaga diskriminering och övriga brott.

Urvalsstorlek: Ca 391 000 anmälningar.

Antal sökord: 354 ord.

Urvalsstorlek efter genomsökning med sökord: Ca 30 000 anmälningar.

Delurval 2: Totalundersökning av brottstyperna hets mot folkgrupp och olaga diskriminering.

Urvalsstorlek: Ca 800 anmälningar avseende hets mot folkgrupp och ca 300 anmälningar avseende olaga diskriminering.

Delurval 3: Urval av RAR-markerade misstänkta hatbrott hos polisen utifrån samtliga brottstyper.

¹ Justitiedepartementet (2006).

Urvalsstorlek hos Polisen: Ca 10 000 anmälningar RAR-markerade hos polismyndigheterna.

Urvalsstorlek hos Brå: Ca 5 800 anmälningar identifierade som hatbrott hos Brå.

Urvalsstorlek efter matchning²: Ca 7 600 anmälningar.

Periodicitet: Kalenderår.

Redovisningsenheter³: Inkommen anmälan, uppklarad anmälan, personer utsatta för hatbrott (uppgifter från NTU), målsägande och misstänkta personer.

Redovisningsvariabler: Huvudbrott, motiv, om brottet är motiverat av vit maktideologi eller har koppling till organisation, tillvägagångssätt, plats, relation mellan gärningsperson och utsatta, kön och ålder på de utsatta och misstänkta samt regional indelning.

² Preliminär hatbrottsstatistik matchades mot data från polismyndigheterna för att se var bedömningen varit lika och var bedömningen varit olika. De anmälningar där enbart polismyndigheterna gjort en bedömning att anmälan var ett misstänkt hatbrott har granskats. För en utförligare redovisning av tillvägagångssätt se under avsnittet "Kvalitetsstudie av hatbrottsmarkerade anmälningar i RAR 2008".

³ För en utförligare beskrivning av redovisningsenheterna, se under avsnittet resultatredovisning.

Bakgrund

Sedan början av 1990-talet har hatbrott med främlingsfientliga, antisemitiska och homofobiska motiv kartlagts.⁴ Även statistik över andra brott med koppling till den högerextrema vit makt-miljön har publicerats. Efter det att Brå tog över sammanställningen av hatbrottsstatistiken från Säpo år 2006 har större fokus sats på att ge en mer detaljerad information om hatbrott.⁵

Vad är ett hatbrott?

Hatbrott är inget nytt fenomen, utan snarare ett nytt begrepp.⁶ I Sverige var det kriminologen Eva Tiby (1999) som introducerade begreppet hatbrott i sin forskning.⁷ Inom den samlade forskningen saknas dock en vedertagen definition av hatbrott, och variationen mellan olika länder är stor.⁸ En definition av hatbrott kan till exempel innefatta brott som riktas mot människor på grund av deras etnicitet, funktionshinder, hemlöshet, kön, religiösa tillhörighet, politiska tillhörighet, sexuella läggning, ålder eller liknande.⁹ Vissa länder för ingen statistik över hatbrott, medan andra länder redovisar statistik över ett eller flera hatbrottsmotiv.¹⁰ I Sverige redovisas hatbrott med främlingsfientliga/rasistiska, antireligiösa (islamofobiska, antisemitiska samt övriga antireligiösa), homofobiska, bifobiska, heterofobiska och transfobiska motiv. Även om oenighet råder om vad som bör inkluderas i termen hatbrott råder det internationell enighet om att händelsen är ett resultat av bristande respekt för mänskliga rättigheter och människors lika värde. Ett enda hatbrott kan kränka dubbelt genom att skapa otrygghet och rädsla hos en person, men också i den grupp som personen tillhör.¹¹ För individen innebär brottet ett angrepp mot hennes eller hans identitet och värdighet.¹²

Vem kan utsättas för ett hatbrott?

Alla som kränks utifrån sin *hudfärg, nationalitet eller etniska bakgrund, religiösa tro, sexuella läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck* kan utsättas för ett hatbrott. Likaså kan personer utsättas som representerar gruppen eller frågor som berör hatbrott, exempelvis journalister eller politiker.

Definitionen av hatbrott har förändrats

Brå har ett uppdrag att löpande utveckla hatbrottsstatistiken. Vad som är ett typiskt hatbrott påverkas av hur hatbrott som begrepp definieras och konstrueras. Från och med år 2008 har definitionen av vem som kan utsättas för ett hatbrott förändrats. För att ett brott skulle betraktas som ett hatbrott krävde tidigare definition att gärningspersonen tillhörde en majoritetsgrupp i befolkningen och att den utsatta tillhörde en minoritetsgrupp i befolkningen.

⁴ Säkerhetspolisen (2001, s.1).

⁵ Brå för ingen redovisning över autonoma rörelser eller brott i vit makt-miljön som inte är hatbrott. För en utförligare förklaring se Brå (2007b, s. 37).

⁶ Hall (2005, s. 4).

⁷ Se vidare i Tiby (1999).

⁸ Petrosino (2003, s. 10).

⁹ Gerstenfeld (2003, s. 2).

¹⁰ För mer information, se exempelvis ODIHR (2008).

¹¹ Gerstenfeld (2003, s. 18).

¹² Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning, HomO (2008, s. 9).

Den nya definitionen är en mer inkluderande definition¹³ och utgår enbart från motivet till brottet, som hudfärg, nationalitet och etnisk bakgrund, religiös tro och sexuell läggning, oavsett vilka grupper som kan utsättas för brotten. Detta stämmer överens med hur lagstiftningen på området, det vill säga straffskärpningsregeln, är utformad. Om motivet till händelsen varit att kränka, görs det ingen skillnad rörande gruppstillhörighet. Att ha en mer inkluderande och omfattande definition ger också en mer samlad bild av utsatthet för hatbrott utifrån den utsattes perspektiv. Straffskärpningsregeln aktualiseras oftast vid brott som riktas mot minoritetsgrupper, men den kan lika väl tillämpas om personer angrips av exempelvis det skälet att de är av svensk härkomst. Kränkningar kopplade till en persons religiösa tro, oavsett om religionen är islam, judendom eller en annan trosinriktning räknas således med. På samma sätt innefattas brott kopplade till sexuell läggning, personer som utsätts på grund av sin homosexualitet, bisexualitet eller heterosexualitet. Därmed ges en mer samlad bild av anmälda kränkningar utifrån dessa tre grunder. Nytt för i år är även att hatbrott riktade mot personer med könsöverskridande identitet numera ingår i hatbrottsstatistiken med det transfobiska motivet.

Att anmäla ett hatbrott eller inte

Varje dag begås hatbrott som aldrig kommer till rättsväsendets kännedom. Benägenheten att anmäla ett hatbrott kan påverkas av ett flertal faktorer, exempelvis

- att den utsatte inte själva *definierar en händelse som ett hatbrott eller som brottslig*
- att den utsatte känner *skam* och inte vill erkänna utsatthet
- *rädsla för eventuella repressalier* från gärningspersonerna
- *rädsla för sekundär viktimering* (efter själva brottstillfället) inom rättsväsendet genom att exempelvis inte bli tagen på allvar eller bli trodd¹⁴
- en känsla av att även om man anmäler ett brott så *leder det inte till något resultat*.

För homofobiska och bifobiska hatbrott kan det vidare handla om att den utsatte inte är öppen med sin sexuella läggning och inte berättat om detta för någon i sin omgivning, medan det vid främlingsfientliga/rasistiska hatbrott kan finnas rädsla för att bli identifierad som en papperslös flykting och bli förpassad ur landet.¹⁵ Dessutom kan ett problem vara att det inom rättsväsendet inte finns tillräckligt med kunskap och resurser för att hantera språkskillnader.¹⁶ Brå publicerade år 2008 en rapport om diskriminering i rättsprocessen och missgynnande av personer med utländsk bakgrund.¹⁷ Resultaten visar att det inom rättsväsendets samtliga led finns arbetsrutiner och generaliserande föreställningar om minoritetsgrupper. Detta leder till att personer med utländsk bakgrund¹⁸ inte alltid får samma

¹³ Definitionsförändringen föregicks av ett flertal seminarier under våren 2008, för att på så sätt fånga in synpunkter från olika aktörer (rättsväsendet, forskare, intresseorganisationer m.fl.). Synpunkter inhämtades även från Åklagarmyndigheten. Samtliga polismyndigheter i landet fick även möjlighet att skriftligen kommentera förslaget på en utvidgad definition.

¹⁴ Berk, Boyd och Hamner (2003, s. 55) och Tiby (1999, s.19).

¹⁵ Gerstenfeld (2003, s. 54).

¹⁶ Brå (2008b, s. 74–81).

¹⁷ Brå (2008b).

¹⁸ Brå (2008b, s. 7). Även personer med annan minoritetsbakgrund inkluderas som inhemska etniska minoriteter (till exempel romer) eller religiösa minoriteter (till exempel muslimer).

behandling som personer med svensk bakgrund i en liknande situation. Aktörer från rättsväsendet som deltog i Brå:s enkät- och intervjustudie gav exempel på att vissa minoritetsgrupper kan missgynnas mer än andra. Särskilt utsatta för stereotypa föreställningar inom rättsväsendet är romer, östeuropéer samt muslimska och svarta män. En person som väljer att inte anmäla kan således ha blivit illa bemött av rättsväsendets aktörer vid tidigare tillfällen, antingen i Sverige eller i sitt tidigare hemland.¹⁹ Dessa faktorer kan givetvis påverka hur stor andel av den faktiska hatbrottsligheten som anmäls till rättsväsendet.

Hatincidenter – hatbrott

Forskningen skiljer mellan hatincidenter och hatbrott.²⁰ Incidenter är händelser som rapporteras till polis, men som i ett senare led i rättskedjan läggs ner, exempelvis då brott inte kan styrkas. Hatbrott är konstaterade brottsliga händelser som begås mot personer på grund av att de tillhör en viss grupp.²¹ Hatbrottsstatistiken redogör endast för den del av verkligheten som består av de incidenter och brott som *anmäls* till polis och åklagare. Eftersom statistiken över hatbrott bygger på anmälningar ingår båda kategorierna, men kan ej särskiljas. Genomgående i rapporten används begreppet hatbrott (även om incidenter ingår).

Inget lagrum som reglerar hatbrott

Hatbrott är ett konstruerat begrepp. I brottsbalken finns, förutom hets mot folkgrupp, olaga diskriminering²² och straffskärpningsregeln, inga specifika lagrum som reglerar den typen av brott som sammanfattas som hatbrott.²³ Även om ett hatbrott anmäls till polisen finns det ett flertal hinder som ska överbryggas för att det anmälda brottet ska leda till att en person lagförs.²⁴ Ett hinder är att polisen kanske inte upptäcker eller registrerar att det rör sig om ett hatbrott. Figur 1 beskriver att första ledet i rättskedjan är hur brottet kommer till polisens kännedom. Ett brott kan anmälas, men för att det ska registreras som ett hatbrott, måste även motivet till brottet identifieras. En bedömning av huruvida en händelse är ett hatbrott sker genom hela rättskedjan (hos polis, hos åklagare och i domstol), men bedömningsprocessen av vad som är ett hatbrott försvåras av att viktiga begrepp tolkas olika mellan anmälningsmottagande, åtalande och dömande myndigheter.²⁵ Brå:s tolkning underlättas således av om såväl polis och åklagare som domstol identifierar en händelse dels som brottslig, dels som ett hatbrott. Den stora skill-

¹⁹ I en rapport från Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, DO, (2007, s. 46) där 33 ungdomar och unga vuxna med afrikansk bakgrund intervjuas om bland annat anmälning av rasism och diskriminering, påpekas att det finns ett flertal upplevelser av att det är meningslöst att anmäla brott till polisen. Framst för att förtroende saknas för polisen och för att man är rädd för att inte bli trodd.

²⁰ Hall (2005, s. 11–13).

²¹ Gerstenfeld (2003, s. 66) och Tiby (1999, s. 2).

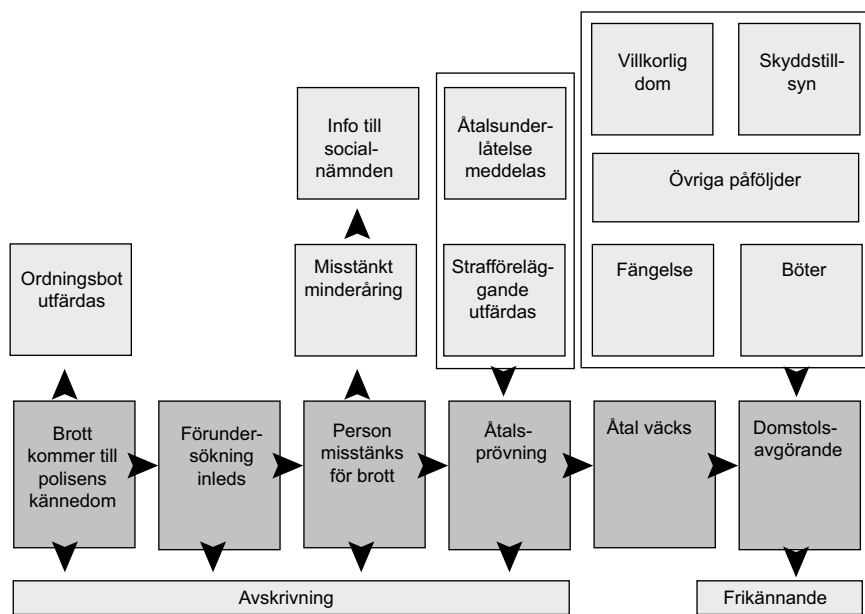
²² Se BrB 16 kap. 8 § (hets mot folkgrupp) och BrB 16 kap. 9 § (olaga diskriminering).

²³ Majoriteten av hatbrotten i föreliggande rapport består i stället av andra brottskategorier, såsom olaga hot/ofredande, misshandel, ärekränkning och skadegörelse/klotter.

²⁴ Tiby (1999, s. 232). En ytterligare problematiserande aspekt är ifall straffskärpningsregeln tillämpas. Polisen måste uppmärksamma motivet och underrätta åklagaren om att straffskärpningsregeln ska användas. I stämningsansökan ska sedan åklagaren beskriva att det är fråga om denna regel. Domstolen ska därefter i domslutet ange om straffskärpningsregeln tillämpats eller inte. Detta för att om en person av domstolen anses vara skyldig till ett hatbrott ska denne få ett hårdare straff än vid ett motsvarande brott utan ett sådant motiv. Domstolen är inte skyldig att i domslutet ange om straffskärpningsregeln använts.

²⁵ Tiby (2007, s.7).

naden mellan antal anmälda och antal lagförda brott med hatbrottsmotiv²⁶ kan därför delvis förklaras av att polisen har en vid tolkning av hatbrottsbegreppet, medan åklagare och domare har en striktare tolkningsram. Ytterligare en delförklaring är att aktörerna befinner sig i olika instanser i rättskedjan med olika uppgifter i samband med fallen, exempelvis från att ta emot en hatbrottsanmälan till att styrka att ett brott begåtts och visa på att det är ställt utom rimligt tvivel att gärningspersonen är skyldig.²⁷

Figur 1. Förenklad beskrivning av flödet i rättskedjan.

²⁶ Vid en undersökning genomförd av Brå (2002, s. 6–7) följdes alla hatbrott som anmäldes år 2000, från anmälan till tingsrättsdom. Av de knappt 4 300 anmälda hatbrotten samt anmälningar med koppling till vit makt var det nästan nio av tio som lades ned och av de åtta procent (360 hatbrott) som ledde till åtal åberopade åklagaren straffskärpningsregeln i 42 fall. I domstolarna skärptes straffet för 46 hatbrott. Det fanns dock ingen enhetlig praxis för hur domstolarna tillämpade straffskärpningsregeln.

²⁷ Tiby (2007, s. 7). Tiby beskriver hur polisen som är först i rättskedjan måste arbeta utifrån en vid definition av hatbrott för att erhålla medborgarnas legitimitet. Men i senare led i rättsväsendet, som i domstolen, måste godtagbara bevis framställas.

Metod

Hatbrott är inte en typ av brott som uttryckligen regleras i egna bestämmelser i brottsbalken. Det finns inte heller någon särskild brottskod för hatbrott i polisens system för att registrera brott. Detta innebär att det i dagsläget inte finns någon möjlighet att på sedvanligt sätt producera och publicera statistik över polisanmälda hatbrott. Under år 2008 infördes dock ett fält i RAR²⁸ nationellt på polismyndigheterna, där det ska markeras om brottet är ett misstänkt hatbrott eller inte.²⁹ Urvalet för att producera hatbrottsstatistiken år 2008 har därför utökats till att omfatta även detta delurval. Detta beskrivs i detalj i avsnittet insamling och bearbetning. Nedan beskrivs först hur hatbrott definieras och hur man bedömer vad som är ett hatbrott.

Bedömningskriterier och definitioner

Den hatbrottslighet som beskrivs i föreliggande rapport grundas på den utsattes upplevelse av gärningspersonens motiv till sin handling. Sådan brottslighet innefattar brott motiverade av gärningspersonens inställning till

- *etnisk bakgrund, hudfärg eller nationalitet* – i statistiken utländsk eller svensk bakgrund
- *religiös tro* – i statistiken muslimsk, judisk eller övrig tro
- *sexuell läggning* – i statistiken homosexualitet, bisexualitet eller heterosexualitet
- *könsöverskridande identitet eller uttryck* – i statistiken vilket kön man upplever sig tillhöra samt hur någon väljer att uttrycka sitt biologiska kön, sociala kön och/eller det kön man identifierar sig som.

Det är dessa egenskaper som ska ligga till grund för identifieringen av hatbrott. Med begreppet hatbrott avses i denna rapport:

Brott mot person, grupp, egendom, institution eller representant för dessa, som motiveras av rädsla för, fiendlighet eller hat mot den utsatta grundat på hudfärg, nationalitet eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck³⁰ som gärningspersonen tror, vet eller uppfattar att personen eller gruppen har.³¹

Fastställande av om en anmälan innehåller ett hatbrottsmotiv

När en anmälan bedöms använder Brå flera olika kriterier för att fastställa hatbrottsmotivet. Bedömningen utgår från *all information* som finns att tillgå i polisanmälanens fritext. Att bedömningen utgår från polisanmälanens fritext innebär att den till största delen utgår från den utsattes upplevelse av den aktuella händelsen. Om den utsatte anser eller misstänker att motivet till brottet beror på att hon eller han är eller uppfattas vara av exempelvis utländsk bakgrund, svensk bak-

²⁸ Rationell anmälningsrutin (RAR) är polisens datoriserade system för att ta upp en anmälan.

²⁹ Detta är obligatoriskt och innebär att anmälningsupptagaren måste svara på frågan om det aktuella brottet är ett misstänkt hatbrott eller ej.

³⁰ Definitionen har förändrats år 2008 till att även omfatta könsöverskridande identitet eller uttryck.

³¹ Se äldre rapporter för ett utförligare resonemang kring definitioner; Brå (2006a) och Säkerhetspolisen (2005).

grund, muslim, av judisk börd, kristen, buddhist, homo-, bi- eller heterosexuell eller transperson bedöms händelsen som regel som hatbrott. Förutom *den utsattes berättelse* kan informationen som bedömningen baseras på vara:

- *Gärningspersonens uttalanden verbalt eller skriftligt.* Det kan exempelvis vara att gärningspersonen skriker ”jävla svartskalle”, ”äckelflata”, ”jävla jehovas” eller ”transjävel” till den utsatte vid brottstillfället. Termer som ”transa”, ”muslim”, ”jude” och ”flata” kan anses utgöra grund för hatbrott om de används i utpekande syfte, exempelvis om ordet ristas in på någons ytterdörr. Även allmänt klotter, affischer och flygblad med text som ”ut med alla zigenare”, ”muslimjävlar – inga fler moskéer i Sverige” och davidsstjärnor i kränkande kontext ihop med hakkors och ”hata lesbiska” bedöms som hatbrott.
- *Information via relaterade anmälningar.* Ibland förekommer en utsatt eller en gärningsperson i flera anmälningar. Detta kan då finnas noterat i den aktuella fritexten. Dessa relaterade anmälningar kan exempelvis vara en motanmälan eller ytterligare en utsatt som anmäler samma händelse, vilket vanligtvis ger relevant information även om den aktuella händelsen.
- *Kontakt med kontaktpersoner eller utredare.* Vissa ärenden kan vara svårbedömda då det behövs mer information för att fastställa motivet till brottet. Exempelvis kan man misstänka att det rör sig om ett hatbrottsmotiv, men det framgår inte tydligt. Genom att ringa till en av Brå:s 21 kontaktpersoner³² för hatbrott eller ansvarig utredare vid landets polismyndigheter kunde ytterligare information inhämtas. Den information som erhålls i samtal med kontaktpersonen eller utredaren, exempelvis vittnesuppgifter, kan komma från flera olika informationssystem, såsom RAR eller DurTvå.³³ Antalet anmälningar där det år 2008 fanns ett behov av att kontakta en utredare var omkring 500 stycken.
- *Media.* I vissa fall har media uppmärksammat hatbrott och denna information kan komma att användas vid bedömningen.
- *Namn på utsatt och gärningsperson* används för att bedöma gärningspersonens eller den utsattes ursprung. Avseende gärningspersonen framgår namn om denne på något sätt är identifierad. Främlingsfientliga/rasistiska hatbrott bedöms utifrån fler kriterier eftersom det finns mer information³⁴ för att utforska om gärningspersonen tillhör majoritetsgruppen.
- *Signalement.* Gärningspersonen beskrivs som svensk, som skinnskalle, som utländsk med mera. Ett exempel på en anmälan där man genom signalementet på gärningspersonerna kan misstänka att det finns ett underliggande hatbrottsmotiv är:

Fyra okända män har krossat en större glasruta till frisören genom att kasta in en skylt som stod utanför frisören. Signalement: Fyra män med rakade huvuden - skinnskallar.³⁵

³² Polismyndigheterna har själva utsett vilka kontaktpersonerna mot Brå ska vara.

³³ Polisens utredningssystem DurTvå är en förkortning för datoriserad utredningsrutin.

³⁴ Signalement och namnuppgifter används i stort sett enbart vid bedömningen av främlingsfientliga/rasistiska hatbrott. För att bedöma religiös tillhörighet finns exempelvis markörer som slöjan, korset och davidsstjärnan och för sexuell läggning, regnbågsflaggan, men för utländsk härkomst finns flera visuella markörer, som hudfärg, uppgifter om språk, namn med mera.

³⁵ I samtliga exempel från anmälningarnas fritexter har *namn och platser bytts ut* för att avidentifiera autentiska fall.

Flera motiv – det mest framträdande väljs

Motivbilden är inte alltid enkel att bedöma, en brottsanmälan kan innehålla flera möjliga hatbrottsmotiv. I dessa fall har riktlinjen varit att gå på det mest framträdande motivet och därmed välja ett. Ett exempel är när en person blir ärekränkt med tillmälen som rör både sexuell läggning och könsöverskridande identitet eller uttryck som ”jävla bög, jävla hora, jävla bitch, jävla trans”. Exemplet ovan skulle kategoriseras som transfobiskt då användandet av ordet trans i kombination med ”jävla hora” och ”jävla bitch”, förstärker det transfobiska motivet. Om flera motiv är lika framträdande avgör slumpen genom lottning.

Det kan i vissa fall vara svårt att avgöra om alla brotten i anmälan är motiverade av ett hatbrottsmotiv. Exempelvis kan en person av utländsk härkomst bli nedslagen på grund av den utländska härkomsten och därefter bli rånad. En fråga som då kan uppstå är huruvida även rånet är motiverat av gärningspersonens främlingsfientlighet/rasism eller om det mer är motiverat av ekonomisk vinning.³⁶ Framkommer det med tydlighet att det är *ett annat motiv* än ett hatbrottsmotiv som motiverat gärningen bedöms anmälan som ej hatbrott. För att fastställa om ett brott är ett hatbrott eller inte kan en testfråga ställas: Skulle brottet exempelvis ha skett om offret hade samma etnicitet som gärningspersonen?³⁷ Nedan följer en beskrivning av bedömningskriterier för de skilda hatbrottsmotiven samt för de hatbrott som är motiverade av vit makt-ideologi.

Främlingsfientliga/rasistiska motiv

Mot minoriteter

För att en anmäld händelse ska bedömas som främlingsfientlig/rasistisk mot minoriteter ska gärningspersonen ha begått brottet på grund av att han eller hon *uppfattat* att målsäganden är av utländsk härkomst. Brottet behöver således inte vara riktat mot en person som faktiskt är av utländsk härkomst. Det primära är att det är en majoritetsperson som kränker en minoritetsperson, en grupp eller en representant³⁸ för minoritetsgrupper. Det krävs också att gärningspersonen *är av svensk härkomst*. Detta gäller oavsett den utsattes eller gärningspersonens religiösa tro eller sexuella läggning. Detta innebär också att personer som utseendemässigt kan uppfattas som tillhörande majoritetsgruppen, exempelvis en person med nordiskt eller västeuropeiskt utseende, tillhör minoritetsgruppen.

Mellan minoriteter

För att en anmäld händelse ska bedömas som främlingsfientlig/rasistisk mellan minoriteter ska gärningspersonen ha begått brottet på grund av att denne *uppfattat* att målsäganden är av utländsk härkomst samt att gärningspersonen *är av utländsk härkomst*. Detta motiv har lagts till år 2008.

Mot majoriteter

För att en anmäld händelse ska bedömas som främlingsfientlig/rasistisk mot majoriteten ska gärningspersonen ha begått brottet på grund av att denne *uppfattat* att målsäganden är av svensk härkomst. Brottet behöver således inte vara riktat mot en person som faktiskt är av svensk härkomst. Det krävs också att gärningspersonen *är av utländsk härkomst*. Detta motiv har lagts till år 2008.

³⁶ Green, McFalls och Smith (2003, s.30).

³⁷ Tiby (1999, s.223).

³⁸ Som representanter räknas exempelvis personer som stödjer minoriteters rättigheter, som journalister, politiker och talespersoner för organisationer.

Bedömningskriterier, mot minoriteter

I denna rapport har vissa undantag gjorts vad avser bedömningen av främlingsfientliga/rasistiska hatbrott.

- *Finska namn*: Sedan lång tid tillbaka förekommer det att många med svensk härkomst i norra Sverige har finska namn.³⁹ Med hänsyn till detta har gärningspersoner med finska namn bedömts som del av majoritetsbefolkningen om händelsen ägt rum i norra Norrland.
- *Olaga diskriminering*: Vid olaga diskriminering anses exempelvis en ordningsvakt som arbetar utanför en nattklubb tillhöra majoritetsgruppen⁴⁰ oavsett om ordningsvakten som gärningsperson själv är av utländsk härkomst eller har svenskt ursprung. Gärningspersonen ses i detta sammanhang därmed som en representant för sin arbetsplats och inte som privatperson, om det inte är uppenbart att denne överskrider sina befogenheter (exempelvis vid misshandel).

Submotiv vid främlingsfientliga/rasistiska motiv

Afrofobiska och antiromska motiv

För att en anmäld händelse ska bedömas som främlingsfientlig/rasistisk med ett submotiv som är afrofobiskt eller antiromskt ska gärningspersonen ha begått brottet på grund av att han eller hon *uppfattat* att målsäganden är afrosvensk eller av romskt ursprung. Brottet behöver således inte vara riktat mot en person som är afrosvensk eller rom. Vidare krävs att gärningspersonen *inte själv är afrosvensk eller rom*. Dessa submotiv är nya för år 2008.

Bedömningskriterier

- *Afrofobiska uttryck*: Det är enbart uttryck som kränker afrosvenskar som kan särskiljas från övriga främlingsfientliga/rasistiska hatbrott som blir bedömda som afrofobiska hatbrott. Det gäller uttryck som ”neger”, ”svarta apa”, ”svarta man” med flera. Uttryck som svartskalle kodas som främlingsfientligt/rasistiskt. Om en utsatt själv beskriver att den utsatts för att den är afrosvensk eller har mörk hudfärg så identifieras anmälan även som afrofobisk.
- *Antiromska uttryck*: Det är enbart uttryck som kränker romer som kan särskiljas från övriga främlingsfientliga/rasistiska hatbrott som blir bedömda som antiromska hatbrott. Det gäller uttryck som ”zigenare” eller ”gypsy” med flera. Uttryck som svartskalle kodas som främlingsfientligt/rasistiskt. Om en utsatt själv beskriver att den utsatts för sitt romska ursprung så bedöms anmälan även som antiromsk.

Antireligiösa motiv

Islamofobiska motiv

För att en anmäld händelse ska kunna bedömas som islamofobisk ska gärningspersonen ha begått brottet på grund av att han eller hon *uppfattat* att målsäganden är muslim, oberoende av om denne är det eller inte. Brottet behöver således inte vara riktat mot en muslimsk person. Vidare krävs att gärningspersonen *är*

³⁹ Regeringskansliet (2006, s.3).

⁴⁰ Se exempelvis Brå (2004) eller (2007b) för en utförligare diskussion, där det beskrivs att grupper på grund av sin utländska bakgrund, religiösa tro eller sexuella läggning blir diskriminerade framför allt på restauranger och nattklubbar men också av fastighets- och bostadsföretag.

icke-muslim. Med det sistnämnda avses alla som inte är muslimer, såväl troende som icke troende personer oberoende av härkomst (hudfärg, etnicitet, nationalitet) och sexuell läggning.

Bedömningskriterier

Ibland uppstår svårigheter i bedömningen av om ett uttryck är islamofobiskt eller främlingsfientligt.

- *Islamfobiska uttryck*: Det är i stort sett enbart uttryck kopplade till religionen islam och uttryck som kan särskiljas från det främlingsfientliga motivet som blir bedömda som islamofobiska hatbrott. Om en gärningsperson skriker ”arabjäväl” till den utsatta bedöms anmälan som främlingsfientlig.

Antisemitiska motiv

För att en anmäld händelse ska kunna bedömas som antisemitisk ska gärningspersonen ha begått brottet på grund av att denne *uppfattat* att målsäganden är av judisk härkomst, oberoende av om denne har en faktisk tro. Brottet behöver således inte vara riktat mot en judisk person. Vidare krävs att gärningspersonen *är icke-judisk*. Med icke-judisk avses alla som inte har judisk härkomst, såväl troende som icke troende oberoende av härkomst (hudfärg, etnicitet, nationalitet) och sexuell läggning.

Bedömningskriterier

När det gäller antisemitiska hatbrott har undantag gjorts rörande brott som riktar sig mot staten Israel och dess politik.

- *Staten Israel och dess politik*: Brott som rör staten Israel och dess politik kodas inte som hatbrott av den anledningen att brottet då inte är specifikt riktat mot den judiska befolkningsgruppen eller judendomen. Sådana händelser kan vara pro-palestinska demonstrationer och liknande.

Övriga antireligiösa hatbrott

För att en anmäld händelse ska kunna bedömas som övrigt antireligiös ska gärningspersonen ha begått brottet på grund av att han eller hon *uppfattat* att målsäganden har en religiös tro, oberoende av om denne har det eller inte. Det gäller samtliga trosinriktningar förutom islam och judendomen, som fångas upp genom det islamofobiska och antisemitiska motivet. Det kan vara buddhism, hinduism och kristendom med mera. Vidare krävs att gärningspersonen *inte delar samma tro*. Detta motiv har lagts till år 2008.

Homofobiska, bifobiska och heterofobiska motiv

Homofobiska motiv

För att en anmäld händelse ska kunna bedömas som homofobisk ska gärningspersonen ha begått brottet på grund av att han eller hon *uppfattat* att målsäganden är homosexuell, oberoende av personens faktiska sexuella läggning. Brottet behöver därför inte vara riktat mot en homosexuell person. Vidare krävs att gärningspersonen själv *är heterosexuell*. Detta gäller oavsett den utsattes eller gärningspersonens hudfärg, etnicitet, nationalitet eller religiösa tro.

Bedömningskriterier

Avseende homofobiska hatbrott har undantag rörande haranger, en stor mängd nedsättande uttryck i följd, gjorts.

- *Haranger*: Ett typiskt exempel vid brottstypen våld mot tjänsteman är när poliser, ordningsvakter eller väktare vid ingripanden överöses med glåpord, som ”jag ska döda dig din jävla snutjävel. Du är rasist. Dra åt helvete din jävla snutbög”. I fallet ovan är kränkningarna och hotelserna snarare ett resultat av ilskan över att bli gripen (myndighetsutövningen) än ett resultat av att gärningspersonen uppfattar polisen som homosexuell. Därför exkluderas fall som dessa från statistiken.

Bifobiska motiv

För att en anmäld händelse ska kunna bedömas som bifobisk ska gärningspersonen ha begått brottet på grund av att han eller hon *uppfattat* att målsäganden är bisexuell. Vidare krävs att gärningspersonen *själv inte är bisexuell*. Detta gäller oavsett den utsattes eller gärningspersonens hudfärg, etnicitet, nationalitet eller religiösa tro. Detta motiv har lagts till år 2008.

Heterofobiska motiv

För att en anmäld händelse ska kunna bedömas som heterofobisk ska gärningspersonen ha begått brottet på grund av att han eller hon *uppfattat* att målsäganden är heterosexuell. Vidare krävs att gärningspersonen *själv inte är heterosexuell*. Detta gäller oavsett den utsattes eller gärningspersonens hudfärg, etnicitet, nationalitet eller religiösa tro. Detta motiv har lagts till år 2008.

Transfobiska motiv

Transfobiska motiv

Begreppet sexuell läggning omfattar vanligtvis inte transpersoner, med vilket brukar avses transsexuella, transvestiter och andra personer som har en könsöverskridande identitet som alltid eller tidvis skiljer sig från normerna i samhället för hur en man eller kvinna förväntas vara.⁴¹ För att en anmäld händelse ska kunna bedömas som transfobisk ska gärningspersonen ha begått brottet på grund av att han eller hon *uppfattat* att målsäganden är transperson. Vidare krävs att gärningspersonen *själv inte är transperson*. Detta gäller oavsett den utsattes eller gärningspersonens hudfärg, etnicitet, nationalitet, religiösa tro och sexuella läggning. Detta motiv har lagts till år 2008.

Bedömningskriterier

- *Homofobiska uttryck*: Det är enbart uttryck kopplade till transpersoner och uttryck som kan särskiljas från det homofobiska motivet som blir bedömda som transfobiska hatbrott. Om en gärningsperson skriker ”böggjävlar” till den utsatte bedöms anmälan som homofobisk. Om till exempelvis gärningspersonen säger ”klä dig som en man” till den manliga transvestiten, antas brottet vara ett resultat av transfobi och i stället motiverat av transpersonens könsöverskridande identitet. Därmed inkluderas brottet vid detta motiv.

⁴¹ Justitiedepartementet (2006, s.41).

Vit makt-ideologiska hatbrott

Med begreppet *vit makt-ideologiska hatbrott* avses i denna rapport främlingsfientliga/rasistiska, antireligiösa (antisemitiska, islamofobiska eller övriga antireligiösa), homofobiska, bifobiska eller heterofobiska samt transfobiska hatbrott som motiveras av gärningspersonens högerextrema värderingar eller nationalsocialistiska ideologi. Detta kan ta sig uttryck genom att gärningspersonen vid brottstillfället uttrycker sympati för sådana värderingar/ideologier, exempelvis med orden ”heil Hitler” eller ”vit makt, judeslakt”. Det kan också uttryckas genom att gärningspersonen gör en hitlerhälsning eller bär nazistiska symboler såsom hakkors, sifferkoden 88 (åttonde bokstaven i alfabetet ”h” = heil Hitler), wasakärven med flera. Hatbrott där koppling till en nationalsocialistisk organisation eller en högerextrem grupp kan fastslås anses alltid vara motiverade utifrån vit makt-ideologi.

Tabell 1. Översikt över kriterier för utsatthet för hatbrott uppdelat på motiv utifrån utsatt person och gärningsperson.

MOTIV	UTSATT PERSON	GÄRNINGSPERSON
Främlingsfientliga/rasistiska		
mot minoritet	är eller uppfattas vara av utländsk härkomst	är eller uppfattas vara av svensk härkomst
mot minoritet	är eller uppfattas vara av utländsk härkomst	är eller uppfattas vara av utländsk härkomst
mot majoritet	är eller uppfattas vara av svensk härkomst	är eller uppfattas vara av utländsk härkomst
Antireligiösa		
islamofobiska	är eller uppfattas vara muslim	är eller uppfattas vara icke-muslim
antisemitiska	är eller uppfattas vara av judisk börd	är eller uppfattas vara icke-judisk
övriga antireligiösa	är eller uppfattas ha en annan religiös tro (än ovan)	är eller uppfattas ha en annan religiös tro (än ovan)
Homo-, bi- och heterofobiska		
homofobiska	är eller uppfattas vara homosexuell	är eller uppfattas inte vara homosexuell
bifobiska	är eller uppfattas vara bisexuell	är eller uppfattas inte vara bisexuell
heterofobiska	är eller uppfattas vara heterosexuell	är eller uppfattas inte vara heterosexuell
Transfobiska	är eller uppfattas vara transperson	är eller uppfattas inte vara transperson

Insamling och bearbetning

Under år 2006 utvecklade Brå ett eget systemstöd för att söka fram, koda och granska hatbrottsanmälningar. Metoden bakom hatbrottsstatistiken, som bygger på att göra sökningar i den fritext som finns i brottsanmälningar, fångar upp mer detaljerad information om brotten än om informationen exempelvis inhämtas från domar.

I hatbrottsstatistiken samlas data in vid ett tidigt skede, vid anmälningstadiet, vilket resulterar i en mer extensiv statistik. Ytterst är det vid anmälningstillfället den enskilde personens subjektiva upplevelse som avgör huruvida handlingen betraktas som ett hatbrott. Om data i stället samlades in över exempelvis personupplärade hatbrott eller lagföringar vid hatbrott, skulle inte lika många incidenter fångas upp i statistiken. I stället skulle statistiken ha sin utgångspunkt i händelser som bedömts som brott (hos polisen och åklagarmyndigheten i första fallet och hos domstolsväsendet i andra fallet).

Tre delurval i hatbrottsstatistiken

För att fånga upp hatbrottsanmälningar enligt den nuvarande metoden används tre delurval. Det sistnämnda, som beskrivs nedan, är ett nytt delurval från och med kodningen år 2008.

Urval 1 består av en utsökning från anmälningar som omfattar brottstyperna våldsbrott, olaga hot/ofredande, ärekränkning, hets mot folkgrupp, skadegörelse/klotter, olaga diskriminering och diverse övriga brott.⁴² Alla anmälningar genomöks således inte, utan enbart ett urval av brottstyper. Sökningen görs inte mot anmälningar avseende exempelvis narkotikabrott, personrån och sexualbrott. Sammantaget rör det sig om en utsökning av cirka 391 000 anmälningar per år. För dessa brottstyper finns en sökordslista som består av 354 ord och efter utsökning får man träff på ca 30 000 anmälningar som kodas manuellt.

Urval 2 består av en totalundersökning av samtliga anmälningar avseende brottstyperna olaga diskriminering och hets mot folkgrupp under kalenderåret. Det vill säga de anmälda brott med dessa brottstyper som inte fångats upp via urval 1 granskas manuellt. Detta ger ett urval på ca 800 anmälningar avseende hets mot folkgrupp och ca 300 anmälningar avseende olaga diskriminering som granskas och kodas.⁴³

Urval 3 består av samtliga anmälningar som klassificerats som misstänkta hatbrott av polismyndigheterna under kalenderåret. Eftersom alla brottstyper kan markeras som misstänkta hatbrott bygger urvalet på en genomgång av samtliga brottstyper som markerats. Från de ca 1,3 miljoner brottsanmälningar som gjordes under år 2008 gav markeringen en urvalsstorlek på närmare 10 000 anmälningar. Efter matchning mot Brå:s hatbrottsstatistik har ca 7 600 anmälningar identifierats och kodats manuellt.

Alla anmälningar genomöks inte

Hatbrottsstatistiken bygger på ett antal olika delurval, vilket betyder att samtliga anmälda brott inte ingår. Effekten av denna avgränsning är svår att uttala sig om, men det kan innebära att en del hatbrott förbigås. Det kan dock förekomma att

⁴² För en komplett förteckning över vilka brottstyper som genomöks via samtliga urval se bilaga 2.

⁴³ Urvalsstorleken för dessa brottstyper (urval 2) innefattar dessutom de anmälningar som redan identifierats via sökordslistan i urval 1.

anmälningar som genomsöks hänvisar till andra anmälningar som kan vara aktuella som hatbrott, och på så sätt kan också en del andra brottstyper förekomma i redovisningen av hatbrott. För år 2008 har nästan 40 000 anmälningar lästs och bedömts flera gånger av olika personer.

Fritexterna ger varierande information

Brottsanmälningarnas fritext består av alltifrån några rader till en längre text med en beskrivning av de anmälda brotten och omständigheterna, vanligen kallad gärningsbeskrivning. När det gäller denna fritext finns det två förhållanden som är särskilt viktiga att ha i minnet. För det första finns det inte någon strukturerad och fastställd mall för vad fritexten ska innehålla, vilket medför att den innehåller olika mycket information. För det andra skrivs fritexten vanligen in direkt vid anmälningstillfället. För framför allt dödligt våld finns det stora problem med att använda denna metod. Det främsta skälet är att det inte finns någon utsatt som kan berätta hur brottet gick till eller delge polisen det eventuella motivet till brottet. Ett annat skäl är också att fritexten i anmälan antingen blir mycket kort på grund av alltför känslig information eller att den enbart beskriver vad man funnit på brottsplatsen. Om det dödliga våldet har ett hatbrottsmotiv kan det i vissa fall ändå identifieras och inkluderas i statistiken genom information från andra källor. Bortfallet vid dödligt våld påverkar dock inte nivån för samtliga hatbrott, då brottstypen är mycket sällsynt. Det är dock viktigt att kartlägga dödligt våld då det är det allvarligaste brottet i brottsbalken.

Sökordslista

För urval 1 och 2 används en sökordslista. Den automatiserade genomsökningen av ord och termer som ingår i sökordslistan innebär att de anmälningar som innehåller ord från sökordslistan markeras. De anmälningar som identifierats genom sökningen av fritexterna granskas och bedöms sedan. Sökordslistan har år 2008 uppdaterats och kompletterats med 93 nya ord, exempelvis *kyrka* och *svenne* och innehåller nu 354 ord. Söktermerna i listan, som är vanligt förekommande kränkande och nedvärderande ord, bygger framför allt på erfarenheter från tidigare års arbete med statistiken. Inspiration till nya sökord kommer bland annat från genomläsning av brottsanmälningar, omvärldsbevakning av media samt kontakter med målgrupper.⁴⁴ Tanken är att sökordslistan ska hållas aktuell utifrån eventuellt nytt språkbruk och nya företeelser i samhället. Varje år redovisas sökordslistan med förändringar i en bilaga.⁴⁵ I det följande ges ett exempel på hur ord från sökordslistan markeras i anmälnings fritext:

De tre killarna har hotat Jonas vid tidigare tillfällen. De kallar honom "jävla transa" och "jävla bög".

Granskningen av urval 3 och kodningen sker manuellt

Vad gäller urval 3 bedöms anmälningarna, i likhet med övriga urval, manuellt. Samtliga anmälningar som markerats som misstänkta hatbrott av polismyndigheterna har beställts in från Rikspolisstyrelsen (RPS). Preliminär hatbrottsstatistik har sedan matchats mot data från polismyndigheterna för att se var bedömningen

⁴⁴ En ny informationskälla från år 2008 är de RAR-markerade anmälningar som ingår i urval 3. Genomgången av dessa kan ge förslag på nya sökord.

⁴⁵ Se bilaga 1 för en komplett lista över alla sökord år 2008.

varit lika och var den varit olika.⁴⁶ Vid de anmälningar där enbart polismyndigheterna gjort bedömningen att anmälningarna har ett misstänkt hatbrottsmotiv, har en manuell granskning skett av informationen i fritexten. Anmälningarna har identifierats som hatbrott, misstänkta hatbrott eller ej hatbrott. Vid de anmälningar där en misstanke funnits om ett hatbrottsmotiv har utredare vid polisen kontaktats.

När hatbrottsanmälningarna identifierats vid samtliga urval görs en manuell kodning av ett antal variabler som beskrivs nedan. Vid bedömningen av anmälningarna är det målsägandens upplevelse av gärningspersonens motiv som sökes. Ibland kan även någon annan persons perspektiv på händelsen, till exempel från en polis eller ett vittne, vara av vikt.

Resultatredovisning

Redovisningsenheter och variabler

I resultatdelen i årsboken för hatbrott presenteras respektive hatbrottsmotiv – främlingsfientlighet/rasism, antireligiösa (islamofobi, antisemitism och övriga antireligiösa) och homofobi, bifobi och heterofobi samt vit makt-ideologiskt motiverade hatbrott – i separata avsnitt. Hatbrottsstatistiken sammanställs utifrån brottsanmälningar, där även uppgifter om personer utsatta för hatbrott och misstänkta personer redovisas.⁴⁷ De *redovisningsenheter* som kommer att presenteras är:

- inkommen anmälan
- uppklarad anmälan
- personer utsatta för hatbrott (uppgifter från NTU)
- målsägande
- misstänkta personer.

Information om de redovisade grupperna presenteras utifrån ett antal variabler som beskriver det i anmälan upptagna brottet. I årsboken för hatbrott är de *variabler* som presenteras:

- huvudbrott
- motiv
- submotiv
- om brottet är motiverat av vit makt-ideologi eller har koppling till organisation
- tillvägagångssätt
- plats
- relation mellan gärningsperson och utsatta

⁴⁶ För en utförligare redovisning av hur granskningen genomfördes se under avsnitt "Kvalitetsstudie av hatbrottsmarkerade anmälningar i RAR" i denna rapport.

⁴⁷ Till grund för statistiken över uppklarade hatbrott, utsatta personer, misstänkta personer ligger uppgifter från polis och åklagare. Uppgifter ur brottsanmälan sänds av den lokala polismyndigheten till Rikspolisstyrelsen (RPS). Åklagarnas brottsuppklarade beslut registreras i deras ärendehanteringssystem, Cåbra, för direkt leverans till Brå. Uppgifterna granskas, bearbetas och sammanställs sedan på Brå.

- kön och ålder på de utsatta och misstänkta personerna
- regional indelning.

När man läser årsboken för hatbrott är det viktigt att ha i åtanke att många av redovisningarna innehåller små tal. Följden därav blir att procentuella förändringar kan bli mycket stora från år till år. Det är därför inte ovanligt med skillnader på 30 procent eller mer. I redovisningen är det av sekretesskäl inte alltid möjligt att redovisa alla enheter eller variabler separat.⁴⁸ Enligt lagstiftning får det inte finnas någon risk för att enskilda individer skulle kunna identifieras i statistiken. Om så är fallet måste antingen kategorier med låga tal sammanfogas eller döljas med ett kryss. Med låga tal avses här generellt sett tal lägre än *fyra*. Vissa låga tal kan dock redovisas om bedömningen är att ingen enskild individ kan identifieras.

Inkomna brottsanmälningar

Antalet inkomna anmälningar är de som framför allt polisen, men även andra hatbrottsutredande myndigheter, registrerat i sina ärendesystem under ett kalenderår. Brotten kan dock ha begåtts under tidigare år. I årsboken för hatbrott redovisas större delen av statistiken i enheten *anmälan*. Det är enbart anmälningar med brott som begåtts i Sverige som redovisas här. I tidigare års rapporter, innan år 2002, har statistik även förts över antalet *anmälda brott*, vilket inneburit något högre siffror, eftersom en brottsanmälan kan innehålla flera registrerade brott. Anledningen till att Säpo övergick till att redovisa anmälningar i stället för brott var att de såg alla brotten på en anmälan som en händelse.

Uppklarade brottsanmälningar

Antalet uppklarade anmälningar är ett mått på polisens, åklagarens och övriga brottsutredande myndigheters arbete med att åtgärda och klarlägga anmälningar. Begreppet uppklarat är polisiärt och innebär att anmälan om brott klarats upp, antingen genom att en person bundits till brottet eller att det på annat sätt klarats upp (se nedan). Uppklarade anmälningar innebär alltså inte att någon behöver ha dömts för brottet eller brotten i anmälan. Redovisningen utgår från de beslut som fattats avseende huvudbrottet i anmälan och som bedömts vara hatbrott. Denna redovisning skiljer sig från den officiella statistiken över uppklarade brott genom att man enbart utgår från hur de anmälningar som registrerats år 2007 klarats upp utifrån slutredovisningsuppgifter från polis och åklagare fram till den sista mars 2009. I den officiella statistiken redovisas i stället de polisanmälda brott som klarats upp *under redovisningsåret*. Detta sätt att beräkna uppklarade anmälningar påverkas av tidpunkten för statistiksammanställningen. Eftersom anmälda hatbrott inte alltid klaras upp samma år som de anmäls, har de hatbrottsanmälningar som inkom under år 2007 följts upp för denna redovisning. Det är en kortare tidsram för rättsväsendet att klara upp de anmälningar som anmäldes i slutet av året jämfört med dem som anmäldes i början av året. För dessa anmälningar har dock rättsväsendet alltså haft *minst* ett år och tre månader på sig att klara upp anmälningarna innan statistiksammanställningen görs. Endast 4 procent av samtliga anmälda hatbrott år 2007 är fortfarande under utredning. Uppklarade brott redovisas i två kategorier:

⁴⁸ Personuppgiftslagen (1998:204) och 9:4 sekretesslagen (1980:100).

- *Personuppklarade* hatbrott betyder att en person har bundits till brottet genom att åtal väckts, att strafföreläggande utfärdats eller att åtalsunderlåtelse meddelats.
- *Tekniskt uppklarade* hatbrott betyder exempelvis:
 - att det inte kan styrkas att ett brott begåtts
 - att den anmälda gärningen inte bedöms vara brott
 - att den *misstänkta personen är minderårig* (under 15 år) och ej är straffmyndig
 - *övriga tekniska uppklarade*, det vill säga att angivelse saknas/återkallats, att åtal ej av särskilt skäl är påkallat ur allmän synpunkt, eller att förundersökning ej inleds för att målsägande ej vill väcka åtal. Det är för övriga tekniska uppklarade de två förstnämnda besluten som är de vanligast förekommande besluten på hatbrottsanmälningarna.

I avsnittet redovisas även hur stor andel av anmälningarna som är uppklarade vid det aktuella tillfället för urvalsdragningen. Ett brott är uppklarat när det är:

- *Under utredning*, vilket innebär att det inte tagits något beslut avseende det anmälda hatbrottet.
- *Övriga uppklarade* innebär att det exempelvis inte finns någon misstänkt person till det begångna hatbrottet, eller att spaningsuppslag saknas. Ytterligare ett exempel på när ett brott är övrigt uppklarat är när det trots utredning inte går att styrka att den misstänkta begått brottet.

Personer utsatta för brott (uppgifter från Nationella trygghetsundersökningen NTU)

I avsnitten om främlingsfientliga/rasistiska hatbrott och homofobiska, bifobiska och heterofobiska hatbrott presenteras resultat från den Nationella trygghetsundersökningen (NTU) år 2008. Brå fick år 2005 i uppdrag av regeringen att genomföra en årligen återkommande brottsoffer- och trygghetsundersökning.⁴⁹ Av de 20 000 personer i åldern 16–79 år som år 2008 slumpmässigt valdes ut för att delta i undersökningen svarade drygt tre fjärdedelar.⁵⁰ De övergripande resultaten i NTU år 2008 pekar på att en fjärdedel av befolkningen har erfarenhet av utsatthet för brott under år 2007. Undersökningen syftar till att fånga in de händelser som utifrån rättsväsendets definitioner bedöms som brott. I en frågeundersökning av det här slaget spelar dock de tillfrågades egna upplevelser och bedömningar in, och sannolikt rapporteras i viss utsträckning även andra händelser än de efterfrågade. Utsatthet för tio olika brottstyper samt kategorin ”annat brott” undersöks. Dessa har valts ut för att de drabbar många eller för att de är särskilt allvarliga och därmed utgör en särskild källa till oro för utsatta.⁵¹ För fyra av dessa brottstyper, personrån, misshandel, hot och trakasserier⁵², ställs uppföljningsfrågor kring brot-

⁴⁹ Brå (2008a).

⁵⁰ Brå (2009, s. 19). Undersökningen genomförs i form av en telefonundersökning (96 procent av svaren) kompletterat med postenkäter (4 procent av svaren) och vänder sig till ett stort slumpmässigt urval av befolkningen. Till dem som svarar på postenkäten ställs inte uppföljningsfrågor om brott och de kan därmed inte besvara frågor kring utsatthet för hatbrott.

⁵¹ Brå (2008b, s.7).

⁵² Brå (2008a, s. 57). Med trakasserier avses en serie av händelser. Varje serie räknas dock som en trakasserihändelse. I brottsbalken klassificeras emellertid inte trakasserier som en egen brottstyp, utan till exempel hot, ofredande och hemfridsbrott kan klassificeras enligt gällande brottsrubricering.

tet, bland annat om den utsatte uppfattar att det fanns någonting främlingsfientligt eller homofobiskt i motivet till händelsen.⁵³ Frågorna som ställs är följande:

*Upplever du att det fanns något främlingsfientligt i motivet? Med främlingsfientligt menas här att man utsattes för att man har en annan etnisk bakgrund.*⁵⁴

*Upplever du att det fanns något homofobiskt i motivet? Med homofobiskt menas här att man utsattes för att man är (eller av gärningsmannen upplevdes vara) homo-, bi- eller transperson.*⁵⁵

En skillnad mellan NTU och hatbrottsstatistiken är således att frågeundersökningen inte undersöker utsatthet med religiösa motiv (islamofobisk, antisemitiska och övriga antireligiösa hatbrott). Referensperioden när det gäller utsatthet för brott är föregående kalenderår. Det finns insamlat material om utsatthet för hatbrott, för åren 2005–2007, men detta tillåter inte att efter enbart tre mättillfällen fokusera på utveckling i brottsligheten.⁵⁶ Utöver detta skiljer sig också datainsamlingen vid de två första tillfällena åt i vissa avseenden, vilket försvårar jämförbarheten mellan åren.⁵⁷ I denna rapport presenteras därför uppgifter gällande utsatthet för hatbrott för år 2007. När det gäller mer detaljerade analyser såsom utsatthet för vissa enskilda brottskategorier finns det begränsningar avseende vad som kan redovisas för hatbrott statistiskt sett för ett visst år.⁵⁸ Underlaget för redovisningarna av utsatthet för hatbrott handlar om knappt 180 personer för främlingsfientliga hatbrott och om drygt 30 personer för homofobiska hatbrott, som under år 2007 svarade ja på frågan om de varit utsatta för hatbrott.

I NTU beskrivs utsatthet för brott utifrån andelen personer i befolkningen som för vissa brottstyper uppger att de varit utsatta för hatbrott (prevalens) och dessa brottstypers omfattning totalt sett i populationen (incidens). De brottstyper som redovisas angående hatbrott i NTU är:

- personrån
- misshandel
- hot
- trakasserier.

Målsägande (brutto under året)⁵⁹

En anmälan kan innehålla en eller flera målsägande. Om en person är målsägande vid flera tillfällen under ett år redovisas personen som målsägande vid varje anmälningsstillfälle. Målsägande är i de flesta fall den person som blivit utsatt för hatbrottet. Dock kan det i vissa fall förekomma att någon annan än den utsatte står som målsägande, till exempel om en förälder anmäler ett brott för sitt barns räkning. En kvalitetskontroll av målsägandeuppgifterna år 2008 visade att i drygt

⁵³ Brå (2008b, s.133–135).

⁵⁴ Brå (2008b). År 2006 var frågan "Upplever du att det fanns någon rasistiskt i motivet?". År 2007 har rasistiskt ändrats till om det var ett främlingsfientligt motiv.

⁵⁵ Svarsalternativen för frågorna är Ja, Nej, Vet ej eller Vill ej svara.

⁵⁶ Ibid. (s. 38).

⁵⁷ Ibid. (s. 28).

⁵⁸ Brå (2008b, s. 12).

⁵⁹ Personen räknas flera gånger i statistiken, s.k. bruttoredovisning. Anledningen till detta är att det saknas personnummer för målsägande.

5 procent av anmälningarna stämde uppgifter om målsägande och brottskod inte överens. Kontrollen gjordes mot drygt 3 250⁶⁰ anmälningar där man för brottskoden hade uppgifter om ålder och kön på den utsatte, exempelvis misshandel mot barn, som i sin tur jämfördes med uppgifter om målsägande.⁶¹ I avsnittet om målsägande redovisas uppgifter om hatbrottsmotiv, brottsstruktur, kön och ålder.

Misstänkta personer (netto under året)⁶²

Antalet misstänkta personer är i denna redovisning alla som i *något skede av utredningen* anses vara skäligen misstänkta oavsett om brottsmisstanken kvarstår eller ej efter avslutad utredning. Även personer som är straffmyndiga och minderåriga (under 15 år) ingår. Definitionen av misstänkta personer i hatbrottsstatistiken är således inte densamma som för misstänkta i den officiella statistiken, där den misstänkta personen är *straffmyndig* (över 15 år) och brottsmisstanken kvarstår efter *avslutad utredning* av polis och åklagare. I kvalitetsarbetet med granskning av den officiella statistiken har det framkommit att det inte finns några tydliga regler för hur polismyndigheter registrerar minderåriga misstänkta personer. Polisen har ingen skyldighet att registrera en minderårig som ertappas med brott och det finns skillnader i hur polisen utreder minderårigas brottslighet jämfört med misstänkta som är straffmyndiga.⁶³ Detta gör att mörkertalet troligtvis är mycket större för minderåriga misstänkta än för övriga åldersgrupper. Aspekterna kring minderårigas integritet måste vägas och balanseras mot en mera informativ statistik. Sammanfattningsvis finns det ändå ett värde i att ta med de minderåriga misstänkta i statistiken över hatbrott, för att hatbrottslighet är en typ av brottslighet där ungdomar är överrepresenterade som både misstänkta och utsatta. Drygt var tionde gärningsperson i denna sammanställning är yngre än 15 år vid tidpunkten för brottet. Misstänkta personer redovisas i ett separat avsnitt med avseende på hatbrottsmotiv, brottsstruktur, kön, ålder och tidigare brottslig belastning i form av lagföringar.

Misstänkta personers tidigare brottsliga belastning (brutto under åren)⁶⁴

Lagföringar (åren 1998–2007) för personer misstänkta för hatbrott år 2008 grupperas utifrån om personerna tidigare varit lagförda och i så fall hur många gånger. När flera personer ingår i samma lagföring räknas varje enskild person som en enhet i statistiken. En person som *misstänkts för flera brott* under ett år redovisas endast som en person i statistiken över misstänkta personer till skillnad från en person som *lagförts vid flera tillfällen* under ett år som redovisas som en person för varje lagföringstillfälle. Hur många brott en person hunnit dömas för är delvis beroende av personens ålder. Eftersom brottslig belastning undersöks tio år tillbaka har personerna i åldersintervallet 15 och 24 år på så vis mindre tid att lagföras för brott än de personer som är äldre än 24 år och som varit straffmyndiga under hela den kartlagda perioden. De yngre misstänkta personernas brottsliga belastning inkluderas i beräkningen, vilket resulterar i att den brottsliga belastningen totalt

⁶⁰ Eftersom det inte finns någon koppling mellan målsägandeppgifter och brottet i anmälan gjordes kontrollen enbart på anmälan.

⁶¹ Skillnaderna mellan brottskod och uppgifter om målsägande kan bero på antingen att brottskoden är felaktig eller att målsägande är någon annan än den utsatte.

⁶² Misstänkta personer redovisas endast en gång per brottstyp och år, även om de misstänkts för flera brott av samma typ under året.

⁶³ Bremberg, Kågefors och Plunkett (2002). Ytterligare en komplicerande faktor är att det finns stora skillnader i varför polisen utreder de minderåriga barnens brottslighet jämfört med de äldres. I de fall där barn är utpekade är polisens uppgift i vissa fall att klarlägga händelseförloppet och inte alltid att ta reda på om barnen är skyldiga eller oskyldiga till brottet, vilket däremot alltid är polisens uppgift för dem som är över 15 år.

⁶⁴ Personen räknas då flera gånger i statistiken, så kallad bruttoredovisning.

sett blir procentuellt lägre. Om dessa individers lagföringar jämförelsevis inte hade räknats med skulle resultatet i stället ha pekat på en andelsmässigt högre brottslig belastning.

För att få ett jämförelsemått avseende tidigare brottslig belastning hos hatbrottsmisstänkta mot personer som misstänkts för brott utan hatbrottsmotiv gjordes en kontroll år 2008. Vid en jämförelsekontroll av de 112 000 personer som misstänktes för brott utifrån dessa brottstyper år 2007, var det 77 procent som var ostraffade. Detta kan jämföras med att 13 procent tidigare lagförts 1–2 gånger, sett till senaste tioårsperioden. 4 procent vardera av de misstänkta hade lagförts med 3–4 samt 5–9 lagföringar. Att ha dömts 10 eller fler gånger under åren 1995–2006 var mycket ovanligt (2 procent).

Huvudbrott

För varje hatbrottsanmälan väljs ett huvudbrott som sedan redovisas. Med huvudbrott avses här det brott i anmälan som har den strängaste straffskalan och där motivet har bedömts vara relevant för denna kartläggning. Förutom att antalet hatbrott givetvis blir något lägre när enbart huvudbrottet kodas blir effekten att lindrigare brott tenderar att underskattas. Utöver huvudbrott kodas även de bibrott som bedöms som hatbrott. Bibrott redovisas dock inte i statistiken. I år har knappt 2 050 bibrott identifierats, vilket innebär att knappt 7 950 brott sammanlagt har identifierats. Det vanligaste bibrottet var olaga hot/ofredande (36 procent av samtliga bibrott) följt av ärekränkning (27 procent). Dessa brottstyper underskattas således i statistiken.

Motiv

En anmälan kan innehålla flera hatbrottsmotiv. I dessa fall har riktlinjen varit att gå på det mest *framträdande* motivet och därmed välja *ett*. De motiv som bedöms ligga bakom brottet har delats in i följande uteslutande kategorier:

- främlingsfientliga/rasistiska, mot minoriteter
- främlingsfientliga/rasistiska, mellan minoriteter
- främlingsfientliga/rasistiska, mot majoriteten
- islamofobiska
- antisemitiska
- övriga antireligiösa
- homofobiska
- bifobiska
- heterofobiska
- transfobiska.

De olika motiven grupperas och redovisas i separata avsnitt med avseende på nivå och utveckling, brottsstruktur, tillvägagångssätt, plats, relation mellan gärningsperson och utsatt samt upplärade brottsanmälningar.

Submotiv

Vid främlingsfientliga/rasistiska hatbrott har två submotiv även kodats efter följande kategorier:

- afrofobiska hatbrott, mot afrosvenskar
- antiromska hatbrott, mot romer.

Submotiven redovisas i kapitlet om främlingsfientliga/rasistiska hatbrott med avseende på nivå, brottsstruktur, tillvägagångssätt samt relation mellan gärningsperson och utsatt.

Vit makt-ideologiska hatbrott/koppling till organisation

Hatbrottsanmälningar indelas i de två följande kategorierna:

- Anmälningar där ett uttalat/synbart vit makt-ideologiskt motiv saknas.
- Anmälningar där det finns ett uttalat vit makt-ideologiskt motiv och där det finns en koppling till nationalsocialistiska organisationer eller högerextrema grupper.

Anmälningar enligt första kategorin är de absolut vanligaste av alla anmälningar i föreliggande rapport. Anmälningar enligt den andra kategorin är de anmälningar där ett vit makt-ideologiskt budskap identifierats, till exempel då den misstänkte uttryckt sympati med nationalsocialistiska värderingar. I denna kategori ingår också anmälningar där det finns en eventuell koppling till organisation. Det kan vara:

- Svenska Motståndsrörelsen/Nationell Ungdom
- Folkfronten/Nationalsocialistisk front
- övriga grupper.

Vit makt-ideologiska hatbrott redovisas i ett separat avsnitt med avseende på nivå och utveckling, hatbrottsmotiv, brottsstruktur, koppling till organisation, tillvägagångssätt, plats, relation och uppklarade brottsanmälningar.

Tillvägagångssätt vid brotten

Denna kategori beskriver tillvägagångssättet vid brottet.⁶⁵ I årsboken för hatbrott redovisas tillvägagångssätt under respektive motivavsnitt. I resultatavsnitten finns också en grövre indelning i tre kategorier för att sammanfoga liknande grupper. Tillvägagångssätt indelas enligt följande:

Fysisk kontakt

1. *Direkt mot person, fysisk kontakt*

Närhet

2. *Direkt mot person, närhet*

Distans

3. *Allmänt klotter*
4. *Internet*
5. *Medier*
6. *Postbrev*
7. *Sms*
8. *Telefon/fax*
9. *Övrigt*

⁶⁵ För utförligare beskrivning av tillvägagångssätten, se bilaga 4, *Metod*.

Plats

Plats beskriver den plats där brottet ägde rum. I årsboken för hatbrott redovisas plats under respektive motiv.⁶⁶ Plats indelas i tolv grupper enligt följande:

1. *Arbetsplats*
2. *Hem*
3. *Internet*
4. *Offentliga transportmedel*
5. *Nöjesplats*
6. *Religiös plats*
7. *Skola*
8. *Medier*
9. *Sms*
10. *Allmän plats*
11. *Övriga platser*
12. *Uppgift saknas*

Relation mellan gärningsperson och utsatt

Kategorin relation beskriver förhållandet mellan gärningspersonen och den utsatte.⁶⁷ I årsboken för hatbrott redovisas relation under respektive motivavsnitt. I resultatavsnitten finns även en indelning i fyra grövre kategorier för att sammanfoga liknande grupper. Relation indelas enligt följande:

Närstående

1. *Gift/partner/sambo*
2. *Före detta partner*
3. *Släkt*
4. *Vänner/bekanta*

Ytligt bekant

5. *Kollega*
6. *Skolkamrat*
7. *Granne*
8. *Känd person/grupp*

Obekant

9. *Kund/klient*
10. *Servicepersonal*
11. *Okänd person*

Uppgift saknas

12. *Uppgift saknas*

Kön och ålder

I avsnitten *personer utsatta för brott* och *misstänkta personer* kommer kön att presenteras samt åldersuppgifter utifrån följande ålderskategorier:

- -14
- 15-19
- 20-39
- 40-54
- 55-

⁶⁶ För utförligare information om plats, se bilaga 4, *Metod*.

⁶⁷ För mer information om relation mellan gärningsperson och utsatt, se bilaga 4, *Metod*.

Regional indelning

I årets rapport redovisas hatbrottsanmälningar på länsnivå för Sveriges tre storstadskommuner (Stockholm, Göteborg och Malmö) samt enligt kommungruppsindelning (H-regioner). Statistik över den länsvisa medelfolkmängden baseras på uppgifter från Statistiska Centralbyrån gällande den 31 december 2008. Regional indelning (länsnivån och storstadskommuner) redovisas i ett separat avsnitt i årsboken för hatbrott med avseende på hatbrottsmotiv och brottstyp. Tabeller med redovisning utifrån kommungruppsindelningen finns i hatbrottsstatistikens årsboks bilaga 1.

Tillförlitlighet

För att ett brott ska kunna identifieras och bedömas som ett hatbrott i denna statistik krävs att

- händelsen anmäls till polisen
- brottet rubriceras i enlighet med Brå:s brottskodsurval eller att händelsen markeras som ett misstänkt hatbrott i RAR
- polisen registrerar relevant information i anmälans fritext
- denna text inrymmer ord som återfinns i listan över sökord eller att händelsen markeras som ett misstänkt hatbrott i RAR
- kodaren tolkar och bedömer händelsen som ett hatbrott.

Rapporten visar sannolikt endast på en mindre del av den faktiska hatbrottsligheten.

Anmälan till polisen

En första förutsättning för att ett brott ska komma med i statistiken över hatbrott är att händelsen kommit till polisens kännedom. I detta avseende skiljer sig inte denna statistik från övrig statistik om anmälda brott. Benägenheten att anmäla ett brott varierar från brottstyp till brottstyp och över tid. Utifrån tidigare studier kan konstateras att relationen mellan faktisk och anmäld brottslighet, det så kallade mörkertalet, är stort vid hatbrott.⁶⁸ Anmälningsbenägenheten kan också variera mellan de olika grupperna som blir utsatta för hatbrott: exempelvis kan förtroendet för rättsväsendet variera och påverka om utsatta anmäler brott till polisen.⁶⁹

För att identifiera hatbrott bör eventuella hatbrottsmotiv uppmärksammas under förundersökningens alla skeden hos polisen och åklagarmyndigheten.⁷⁰ Att ta upp en anmälan om ett hatbrott och då också uppmärksamma vilket motiv som finns till brottet, ställer höga krav på polisen. Det är inte alltid som den utsatte själv vid anmälan tar upp faktorer som talar för att det rör sig om ett hatbrott, utan polisen måste många gånger aktivt ställa frågor till den utsatte kring detta.

Brottet rubriceras i enlighet med Brå:s urval eller händelsen markeras som ett misstänkt hatbrott i RAR

Som nämnts tidigare bygger hatbrottsstatistiken på ett flertal urval. Det är enbart anmälningar rörande vissa brottstyper som ingår i utsökningen. Därför är det av

⁶⁸ Se exempelvis Forum för levande historia (2006). För en utförligare beskrivning av dessa begrepp, se Brå (2006b, s.66f).

⁶⁹ Brå (2007a, s. 24).

⁷⁰ Åklagarmyndigheten (2007, s.43).

betydelse att händelsen rubriceras som ett av brotten som ingår i urvalet för att den ska komma med i sökningen. Det är likaså viktigt att det framgår i fritexten varför anmälningen är hatbrottsmarkerad för att den ska kunna identifieras som ett hatbrott.

Utöver sökordsurvalet granskas samtliga anmälningar som markerats som misstänkta hatbrott i RAR av polisen. Alla brottstyper ingår i denna sökning, men det är också här viktigt att det framgår i fritexten varför anmälningen är hatbrottsmarkerad för att den ska kunna identifieras som ett hatbrott.

Viktigt att polisen registrerar relevant information i anmälan

Formuleringar och hur fritexten skrivs kan få betydelse för om anmälningen inkluderas i hatbrottsstatistiken. Om en brotts handling beskrivs detaljerat genom att det förklaras vilket hatbrottsmotiv som funnits, är det troligare att anmälningen inkluderas än om beskrivningen är för generell. Ett exempel är om ett par grannar årekränks genom att det i anmälan framgår att de kallats "bögvävar" gentemot att det i anmälan beskrivs som "fula ord".

Även om ett hatbrottsmotiv framkommer så kanske polisen i stället väljer att skriva den informationen i utredningssystemet DurTvå, vilket Brå inte hämtar uppgifter från. Vid en del anmälningar kontaktas utredare för att få ytterligare information och då kan information från DurTvå användas i bedömningen av om en anmälan är ett hatbrott eller inte.

Fritexten måste inrymma ord som ingår i sökordslistan eller anmälan måste ha markerats som ett hatbrott i RAR

En sökordslista har använts för att datoriserat genomläsa fritexten, men det kan inte uteslutas att det finns fritexter som beskriver ett hatbrott, men som inte innehåller några av de ord som finns med i sökordslistan. Listan med sökord uppdateras årligen utifrån en genomläsning av brottsanmälningar, omvärldsbevakning av media samt kontakter med målgrupper. När det gäller brottstyperna olaga diskriminering och hets mot folkgrupp görs en genomgång av *samtliga* anmälningar. Samtliga anmälningar som markerats som misstänkta hatbrott i RAR av polisen granskas utöver sökordsurvalet.

Kodarens bedömning

Kodarens bedömning av anmälan är av central betydelse för utfallet. De flesta anmälningar bedöms inte som hatbrott. För att få en så god reliabilitet som möjligt har anmälningarna granskats efter tydliga riktlinjer flera gånger av olika personer. Vid svåra bedömningar har anmälningar tagits upp till gemensam diskussion och därefter kodats enligt de kodningsregler som utarbetats. Framkommer inget om tillvägagångssätt, plats och relation mellan gärningsperson och utsatt i anmälan kodas det som att uppgift saknas.

Jämförbarhet

I följande avsnitt redovisas jämförbarheten såväl mellan olika år som med annan relevant statistik. För att studera utvecklingen av hatbrott eller jämföra med annan statistik är det viktigt att ta hänsyn till nedanstående information för att på så sätt veta vilka slutsatser som kan göras om exempelvis ökning eller minskningar i hatbrottsstatistiken.

Årsvisa jämförelser

- Under år 2004 genomförde Säkerhetspolisen ett omfattande metodutvecklingsarbete av datateknisk art som påverkade inhämtningsrutinerna. Metodförändringarna har i olika grad för de respektive motiven påverkat möjligheten att jämföra statistik med tidigare år än 2004. För främlingsfientliga och antisemitiska hatbrott är bedömningen att metodförändringen haft mindre betydelse, medan det för homofobiska hatbrott haft förhållandevis stor betydelse.
- Från och med år 2006 har Brå det fulla ansvaret för insamling och bedömning av alla hatbrottsanmälningar. Trots ett nära samarbete med Säpo går det inte att utesluta att övertagandet fått konsekvenser för jämförbarheten med tidigare år. Bedömningen är dock att nivån på antalet redovisade hatbrott inte påverkats, men att övertagandet kan ha vissa konsekvenser när det gäller redovisning av huvudbrott, där Brå mer strikt hållit sig till huvudbrottsprincipen och valt brott med strängast straffskala.
- När det gäller uppgifter om misstänkta personer ingår i denna redovisning de personer som åklagare i ett senare skede av brottsutredningen tillförde anmälningarna. Säpo hade i sin rapportering endast med de skäligen misstänkta personer som i ett tidigare skede fanns kopplade till brottsanmälan. Det är därför svårt att göra några jämförelser med tidigare år än 2006 över misstänkta personer.
- De islamofobiska hatbrotten särredovisades inte av Säpo, men en del av dem ingick tidigare sannolikt i redovisningen av främlingsfientliga hatbrott. När det fanns anmälningar med inslag av både främlingsfientlighet och islamofobi redovisades de då under främlingsfientliga hatbrott. En övervägande majoritet av de islamofobiska hatbrotten år 2006 omfattas av enbart ett motiv – det islamofobiska, vilket innebär att de inte skulle ha redovisats i tidigare års sammanställningar som främlingsfientliga. Bedömningen är därför att jämförelser av nivån för främlingsfientliga hatbrott är möjlig med tidigare år än 2006.
- År 2007 tillkom nya uppgifter i hatbrottsstatistiken. När det gäller tillvägagångssätt har allmänt klotter lagts till. För uppgifter om på vilken plats hatbrottet har ägt rum har sms och medier lagts till. När det gäller uppgifter om relation mellan gärningsperson och utsatt har kund/klient lagts till. Detta gör att det kan vara svårt att jämföra enstaka kategorier för tillvägagångssätt, plats och relation.
- Under år 2008 genomförde Brå en större definitionsförändring av vad som är ett hatbrott i hatbrottsstatistiken. Utöver främlingsfientliga hatbrott (mot minoriteter), islamofobiska hatbrott, antisemitiska hatbrott och homofobiska hatbrott, förändrades definitionen till att numera även omfatta främlingsfientliga hatbrott (mellan minoriteter och mot majoriteten), övriga antireligiösa hatbrott, bifobiska hatbrott, heterofobiska hatbrott och transfobiska hatbrott.
- Brå bedömer att det på grund av definitionsförändringen inte utan vidare går att jämföra nivåerna för samtliga hatbrott och främlingsfientliga/rasistiska hatbrott med tidigare år. När det gäller vit makt-ideologiska hatbrott har definitionsförändringen haft en mindre betydelse och jämförelser med tidigare år är därför mer möjliga. När det gäller islamofobiska, antisemitiska och homofobiska hatbrott har definitionsförändringen ingen betydelse och jämförelser med tidigare år är därför möjliga.
- Utöver definitionsförändringen har metoden för att fånga upp hatbrottsanmälningar förändrats under år 2008. Det RAR-fält som Polisen använder för att

markera anmälningar som misstänkta hatbrott eller inte, har använts som ett delurval. Metodförändringen har fått som resultat att ytterligare 193 anmälningar har inkluderats med främlingsfientliga, islamfobiska, antisemitiska och homofobiska motiv, som tidigare inte skulle ha fångats upp i statistiken över hatbrott.⁷¹ Utökningen av urvalet har därmed inneburit att fler hatbrott än tidigare fångats upp. Det vanligaste motivet var främlingsfientlighet (84 procent), följt av homofobi (10 procent) och islamofobi och antisemitism (6 procent). Urvalets storlek påverkar dock inte antalsnivån utan också strukturen. Samtidigt går det inte att utesluta en faktisk ökning.

- Varje år uppdateras sökordslistan genom att nya ord läggs till och gamla ord tas bort. Det är svårt att uppskatta vad detta har för betydelse för jämförbarheten eftersom språkbruket rent generellt förändras, vilket innebär att nya ord tillkommer och gamla ord försvinner. Om nya sökord läggs till för ett år är det inte säkert att det ger träff på fler hatbrottsanmälningar än vad det skulle ha gjort året innan eftersom andra ord (som då fanns med i sökordslistan) eventuellt hade använts i fritexten. Det kan också innebära att fler hatbrott identifieras.

Tabell 2. Översikt över nivå på antalet anmälda hatbrott utifrån gammal och ny definition av hatbrott (med respektive utan metodförändring).

Motiv	Gammal definition med metodförändring	Ny definition utan metodförändring	Ny definition med metodförändring
Främlingsfientliga/rasistiska	3 390	4 062	4 224
Islamofobiska/antisemitiska	431	419	431
Övriga antireligiösa	..	171	171
Homofobiska	1 046	1 027	1 046
Bifobiska och heterofobiska	..	9	9
Transfobiska	..	14	14
Summa	4 867	5 702	5 895

Regionala jämförelser

Skillnader i förfarande ger sannolikt återverkningar i statistikföringen då en del hatbrott inte kommer till Brå:s kännedom. Resurser eller kunskap om hatbrott kan variera mellan länen vilket kan bidra till skillnader i den regionala redovisningen. Större resurser och bättre kunskap ökar också möjligheterna att identifiera och i anmälan beskriva en eventuell koppling till hatbrott. Det är rimligt att anta att det också gradvis påverkar hur många hatbrott som blir registrerade och redovisas i statistiken, vilket inte behöver betyda att hatbrotten faktiskt ökar.

Enkät om rättsväsendets arbete mot hatbrott

Det finns ett värde i att undersöka hur rättsväsendet arbetar mot hatbrott. För att fånga in hur arbetet sett ut under år 2008 sändes en webbenkät⁷² ut till Brå:s

⁷¹ Utöver detta har 47 anmälningar ett främlingsfientligt/rasistiskt motiv som tidigare inte inkluderats i statistiken. 7 anmälningar har övrigt antireligiösa motiv. Dessa anmälningar har inkluderats på grund av definitionsförändringen och metodförändringen.

⁷² Se frågeformuläret i Bilaga 3.

21 kontaktpersoner för hatbrott hos polismyndigheterna samt Rikspolisstyrelsen, Åklagarmyndigheten och Domstolsverket. Svar från 17 polismyndigheter, Rikspolisstyrelsen, Åklagarmyndigheten och Domstolsverket kom in och bearbetades för rapporten.⁷³

Få skriftliga instruktioner för att identifiera hatbrottsmotiv

Enligt de inkomna enkätsvaren fanns skriftliga instruktioner för att identifiera hatbrottsmotiv vid anmälsupptagning vid en tredjedel av de polismyndigheter som besvarade enkäten⁷⁴. Det handlar om en definition av vad hatbrott är, textfältet i RAR om hatbrott, framtagna checklistor, instruktioner på intranät och tjänsteföreskrifter. Vid tio av myndigheterna fanns inga instruktioner. Hos Åklagarmyndigheten läggs brottskoderna olaga diskriminering och hets mot folkgrupp in i Cåbra⁷⁵.

Utbildning av rättsväsendets personal

En dryg tredjedel av de svarande polismyndigheterna samt Åklagarmyndigheten har under år 2008 utbildat sin personal om hatbrott. I resterande län och vid Rikspolisstyrelsen har personalen inte utbildats. I knappt hälften av polismyndigheterna som svarat på enkäten och hos Åklagarmyndigheten planeras utbildning om hatbrott under år 2009. I den absoluta majoriteten av länen, samt hos Åklagarmyndigheten och Domstolsverket, finns enligt svaren i enkäten inga personer som arbetar med hatbrottsrelaterade frågor. Vid två av polismyndigheterna samt hos Rikspolisstyrelsen finns det däremot personer som arbetar heltid med frågorna.

Jämförelser mellan Nationella trygghetsundersökningen (NTU) och hatbrottsstatistiken

Generellt är antalet hatbrottsmotiverade händelser som i NTU uppges vara polis-anmälda fler än vad som framgår av hatbrottsstatistiken. Detta kan bero på att utsatta respondenter i NTU 2008 uppfattar det som att brottet är polisanmält (om de varit i kontakt med polisen) fast det inte är det. Risken finns för såväl över- som underrapportering av antalet brottsliga händelser.⁷⁶ Händelser kan placeras fel i tiden eller förträngas, vilket betyder att den tillfrågade oavsiktligen också kan svara fel för att hon eller han inte minns. När det ställs frågor om hatbrott, som undersökningen gör, kan det finnas en risk att drabbade inte vill berätta om händelserna. Det kan även förekomma att den tillfrågade uppfattar det som socialt önskvärt att uppge att ett hatbrott är polisanmält. Dessutom kan det vara så att den utsatte upplever gärningen som ett hatbrott, men att den inte definieras så enligt hatbrottsstatistiken.⁷⁷

Jämförelser med annan kriminalstatistik

Hatbrottsstatistiken är inte jämförbar med övrig officiell kriminalstatistik avseende anmälda brott. Som beskrivits tidigare är den redovisade enheten för hatbrotten brottsanmälan och inte anmälda brott. En anmälan kan innehålla ett eller flera

⁷³ Polismyndigheterna i Hallands län, Kalmars län, Norrbottens län och Västernorrlands län besvarade inte enkäten. Detta ger en svarsfrekvens på 83 procent.

⁷⁴ En polismyndighet svarade inte.

⁷⁵ Åklagarväsendets ärendehanteringssystem.

⁷⁶ Brå (2008b, s. 20).

⁷⁷ Se vidare i Brå (2008a, s. 44). Ett exempel är om en person utsätts för ett hatbrott på grund av funktionshinder.

brott och för hatbrott väljs huvudbrottet. Den officiella kriminalstatistiken för anmälda brott redovisar alla brott i anmälan.

Misstänkta personer i denna rapport är inte heller jämförbara med de misstänkta i den officiella statistiken. Definitionerna skiljer sig åt på så sätt att i den officiella statistiken betyder misstänkta att brottsmisstanken kvarstår efter genomförd utredning av åklagaren. I denna rapport ingår alla som i något skede anses vara misstänkta för hatbrott. Dessutom ingår här misstänkta personer under 15 år, vilka inte ingår i den officiella statistiken.

Sedan år 2007 redovisas även uppgifter om uppklarade hatbrottsanmälningar. Dessa uppgifter är inte heller jämförbara med den officiella statistiken över uppklarade brott. I den officiella statistiken redovisas alla uppklaringsbeslut som gjorts under exempelvis år 2008, antingen brottet är anmält samma år eller under tidigare år. I hatbrottsstatistiken redovisas endast beslut för de hatbrott som anmälts under år 2007.

En övergripande anledning till att hatbrottsstatistikens olika enheter inte definieras eller räknas på samma sätt som den officiella statistikens, exempelvis vid anmälda brott, är för att behålla tidsserier för hatbrottsanmälningar. Ibland går det heller inte tekniskt att redovisa på något annat sätt.

Hatbrottsmarkerade anmälningar i RAR 2008

Polismyndigheterna i Sverige har under början av år 2008 infört ett nytt textfält i ärendehanteringssystemet Rationell Anmälans Rutin (RAR), där alla polisanmälningar klassificeras antingen som misstänkta eller inte misstänkta hatbrott.⁷⁸ Nationellt har ingen utvärdering genomförts av RAR-markeringen, men exempelvis Polismyndigheten i Stockholm har gjort en utvärdering av anmälningarna i länet.⁷⁹ Uppföljningen av länskriminalpolisen i Stockholms län för år 2008 visar att det i 61 procent av anmälningarna enligt fritexten inte framgår varför dessa markerats som hatbrott.

För att kunna bedöma kvaliteten på hatbrottsfältet samt bedöma om informationen skulle inkluderas i hatbrottsstatistiken utfördes en kvalitetsstudie av RAR-fältet på Brå under slutet av år 2008. Nedan beskrivs kortfattat tillvägagångssättet vid studien samt resultaten.

Tillvägagångssätt vid studien

Samtliga anmälningar som markerats som misstänkta hatbrott av polismyndigheterna under år 2008 beställdes in från Rikspolisstyrelsen (RPS). Under år 2008 hatbrottsmarkerade polismyndigheterna cirka 10 000 anmälningar i RAR. Preliminär hatbrottsstatistik⁸⁰ från år 2008, innehållande cirka 5 800 anmälda hatbrott, matchades mot data från polismyndigheterna för att se var bedömningen varit lika och var den varit olika. Tre listor skapades för att skilja materialet åt:

- *Lista ett* – med matchat material där både Brå och polismyndigheterna gjort bedömningen att det var en hatbrottsanmälan. En knapp femtedel (17 procent) av anmälningarna överlappade varandra
- *Lista två* – med matchat material där enbart Brå gjort bedömningen att anmälingen var ett hatbrott. Listan står för en dryg fjärdedel (26 procent) av anmälningarna
- *Lista tre* – med matchat material där polismyndigheterna gjort bedömningen att anmälningar var ett misstänkt hatbrott. 57 procent av anmälningarna hade markerats som hatbrott enbart av polisen.

För att studera kvaliteten på RAR-markerade anmälningar av polismyndigheterna har anmälningarna från lista tre granskats manuellt genom en granskning av fritexterna. Syftet har varit att kartlägga i hur stor andel av de anmälningar som polismyndigheterna bedömt som hatbrott som hatbrottsmotivet framgår samt inte kan utläsas genom informationen i fritexten.

⁷⁸ Rikspolisstyrelsen och Åklagarmyndigheten (2008) s. 2.

⁷⁹ Länskriminalpolisen Underrättelseroteln (2009) s.1.

⁸⁰ Granskningen bygger på ett beställt uttag av preliminär hatbrottsstatistik. En konsekvens är att siffrorna är något lägre än den slutliga siffran för den definitiva hatbrottsstatistiken, som presenteras i årsboken.

Fritext har lästs för att bedöma hatbrottsmotiv

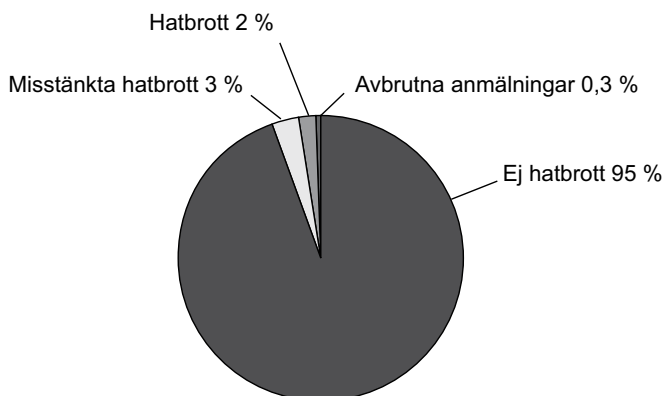
Bedömningen av om anmälan är ett hatbrott eller inte har gjorts utifrån *all information i fritexten* och därefter kodats enligt de kodningsregler som utarbetats.⁸¹ Finns det relaterade anmälningar i fritexten, har de kontrollerats för att utröna om det finns ytterligare information där som pekar på att den ursprungliga anmälan är ett hatbrott. Däremot sker ingen kontroll av information från DurTvå⁸², samt skrivelser. Kontakt med utredande polis har i inledande skede inte tagits.

För de anmälningar som identifierats som hatbrott eller som kan misstänkas vara hatbrott har en dubbelkodning gjorts, det vill säga en utredare har gjort en första oberoende bedömning och ytterligare en utredare har kontrollerat bedömningen i ett andra skede.

Resultat

Studien, som avser år 2008, visar att av de 7 600 anmälningar som enbart polisen markerat som misstänkta hatbrott i RAR har majoriteten inte kunnat identifieras som hatbrott vid en manuell genomgång av fritexterna.

- Drygt 7 230 anmälningar är ej hatbrott enligt Brå:s definition
- Knappt 160 anmälningar är hatbrott
- Knappt 190 anmälningar kan misstänkas vara hatbrott
- 20 anmälningar har avbrutits⁸³.

Figur 2. Andel anmälningar markerade i RAR som hatbrott, uppdelat på bedömning efter genomläsning av fritext.

Resultatet visar att det i en stor andel av markerade hatbrottsanmälningar hos polisen inte är möjligt att genom fritexten i RAR utläsa varför anmälingen markerats som hatbrott. Av den andel anmälningar som Brå:s statistik inte fångar upp är det 95 procent som bedömts som ej hatbrott vid en granskning.

⁸¹ En validitetsfråga är om fritexten räcker för att göra en bedömning om en anmälan har ett hatbrottsmotiv. En vidareutveckling av studien skulle vara att även beställa in den information som finns i DurTvå, samt kontakta samtliga polisutredare för fallen. Detta har av resursskäl inte varit genomförbart.

⁸² Polisens utredningssystem DurTvå är en förkortning för datoriserad utredningsrutin.

⁸³ En anmälan har upprättats, men i ett senare skede avbrutits.

Brottslighet som gränsar till hatbrott markeras som hatbrott

En tendens som framkommer i granskningen är att polismyndigheterna väljer att markera anmälningar som gränsar till hatbrottslighet, men som enligt Brå:s definition av hatbrott inte faller inom området. Det handlar om anmälningar som rör hedersrelaterad brottslighet, djurrättsaktivism och autonoma rörelsen, vit maktmiljön där det inte finns ett hatbrottsmotiv samt brott som begås mot myndighetspersoner (till exempel poliser). I ett flertal fall har anmälningar även markerats för att en person har ett ”hat” mot en annan person, utan att ett hatbrottsmotiv kunnat identifieras.

RAR-fältet fångar upp anmälningar som hatbrottsstatistikens urval missar

Trots kvalitetsbrister hos polisen i hur fältet används, samt att definitionen, syfte och användningsområde skiljer sig något, har det vid 5 procent av anmälningarna identifierats ett misstänkt hatbrottsmotiv⁸⁴ eller ett faktiskt hatbrottsmotiv. En konsekvens är att Brå:s metod inte fångar upp relevanta träffar med den nuvarande urvalsmetoden i hatbrottsstatistiken. En förklaring till detta är att RAR-markeringen används på samtliga anmälda brott, medan hatbrottsstatistiken bygger på ett urval av brottstyper.⁸⁵ Den enskilt största brottskoden, som inte fångats upp genom Brå:s nuvarande metod är *tjänstefel (2001)*. Två andra brottskategorier, där anmälningar inte fångats upp är *rån* och *stöldbrott*.

Hur används RAR-fältet på polismyndigheterna?

För att kartlägga hur arbetet sett ut under år 2008 sändes en webbenkät⁸⁶ ut till bland annat Brå:s 21 kontaktpersoner för hatbrott hos polismyndigheterna. Svar från 17 polismyndigheter kom in och bearbetades för rapporten.⁸⁷ I svaren från polismyndigheterna uppgav över två tredjedelar att informationen i RAR om hatbrott används för att göra kartläggningar, statistik, analysera brottstrender och så vidare. Nedan ges ett exempel på hur hatbrottsfältet används vid Västmanlands polismyndighet för att

...analysera och kartlägga antal anmälningar om hatbrott varje månad. Dock har man vid närmare granskning av de brott som rubricerats som hatbrott märkt att det i de allra flesta fall inte handlar om hatbrott i betydelsen rasistiska eller homofobiska brott.

Ett flertal polismyndigheter uppger att granskningar av markerade anmälningar visar att kvaliteten är ojämn. Vid Uppsala polismyndighet beskrivs detta:

Vid en grovkoll ser man att en mängd anmälningar/brott är kryssade som hatbrott, trots att man vid en snabb koll kan se att det definitivt inte är fråga om hatbrott.

Södermanlands polismyndighet pekar på en annan brist:

⁸⁴ För de anmälningar som misstänkts vara hatbrott har utredare kontaktats på polismyndigheterna. Knappt 50 procent av anmälningarna har genom ytterligare information identifierats som hatbrott, medan drygt 50 procent identifierats som ej hatbrott.

⁸⁵ En ytterligare förklaringsfaktor till att majoriteten av granskade anmälningar inte kan identifieras som hatbrott vid en läsning av fritexten är att kunskap hos enskilda poliser om hatbrott spelar roll.

⁸⁶ Se frågeformuläret i Bilaga 3.

⁸⁷ Polismyndigheterna i Hallands län, Kalmar län, Norrbottens län och Västernorrlands län besvarade inte enkäten.

Vid genomgång av hatbrottsmärkta anmälningar har till exempel misshandelsfall blivit felaktigt ifyllda på grund av missuppfattning av motivbilden där det inte finns rasistiska, främlingsfientliga, antisemitiska eller homofobiska motiv. Ett exempel är att en uppgift om att gärningsmannen hatar målsägaren, utan att det finns rasistiska, främlingsfientliga motiv och så vidare, leder till att anmälan blir "hatbrottsmarkerad".

En knapp tredjedel av myndigheterna använder inte informationen i RAR för att undersöka hatbrottslighet.

En markerad anmälan i RAR kan ge relevant information

Det har vid Brå:s granskning av anmälningarna framkommit att RAR-fältet ofta ger relevant information som är viktig vid bedömningen om en anmälan är ett hatbrott eller inte i den löpande granskningen. Framför allt handlar det om anmälningar där ord i fritexten är för generella eller inte ger en träff via sökordslistan. Exempel på begrepp och ord kan vara "stick från landet", "Sverige" och "migrationsverket" som ger för många sökträffar. Utöver detta kan en anmälan vara hatbrottsmärkt och hänvisa till relaterade anmälningar. Vid en genomläsning av dessa anmälningar kan det till exempel framgå att gärningspersonen utsätter målsäganden för ett hatbrott, medan fritexten är för generell för att bedöma detta utan denna extra information. Ett exempel kan vara ett homosexuellt par som ofredas upprepade gånger, men där det i ena anmälningen finns ett sökord med som "homosexuell" medan det i andra anmälningen inte finns ett sökord, dock en markering på anmälningen som ett hatbrott. Dessutom har ord och begrepp saknats på sökordslistan. Efter granskningen av hatbrottsmarkerade anmälningar har ett antal sökord lagts till på sökordslistan, som "russians", "vit revolution", "serb" och "läspiska".

Nya sökord en åtgärd för att höja kvaliteten på statistiken över hatbrott

Som en sammanfattning av studien över hatbrottsmarkerade anmälningar i RAR kan det konstateras att Brå:s metod för att utsöka hatbrottsanmälningar fångar upp en stor andel anmälningar som polisen inte identifierar. Dock fångar RAR-fältet upp en mindre andel anmälningar som Brå:s metod inte identifierar. Ett antal åtgärder har därför tagits för att höja kvaliteten på den kommande statistiken över hatbrott. Nya sökord har inkluderats och som beskrivs nedan, har ett tredje delurval införts år 2008.

Beslut att införa hatbrottsmarkerade anmälningar i RAR som ett tredje delurval

I slutet av januari 2009 beslutade Brå att markerade hatbrottsanmälningar i RAR ska användas löpande som ett delurval i hatbrottsstatistiken. Eftersom en större definitionsförändring⁸⁸ redan påverkar tidsserierna är det ett gynnsamt tillfälle att genomföra ännu en ändring genom att göra en metodförändring. Eftersom RAR-fältet införts vid samtliga polismyndigheter under år 2008, är det även den rimligaste tidpunkten för att göra metodförändringen. Delurvalet har börjat användas från och med 2008 års kodning.

Av de knappt 5 900 hatbrottsanmälningar som identifierats som hatbrott år 2008 är det endast 3 procent som kommer från det ovan nämnda urvalet.

⁸⁸ Definitionen har utökats till att omfatta samtliga anmälningar motiverade på grund av etnisk bakgrund, hudfärg eller nationalitet, religiös tro, sexuell läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck.

Referenser

- Berk, Ricard, A., Boyd, Elizabeth, A. och Hamner, Karl, M. (2003). Thinking more clearly about hate-motivated crimes. I: *Hate and bias crime: a reader*. New York: Routledge.
- Bremberg, Gabriella, Kågefors, Anna-Karin och Plunkett, Arletta (2002). Butiksstölder vanligast bland minderåriga. I: *Apropå 4*: s. 10–11.
- Brå (2002). *Hatbrott. En uppföljning av rättsväsendets insatser*. Rapport 2002:9. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brå (2004). Olaga diskriminering. I: *Brottsutvecklingen i Sverige 2001–2003*. Rapport 2004:3. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brå (2006a). *Hatbrott 2005. En sammanställning av polisanmälningar med främlingsfientliga, antisemitiska, homofobiska och vitmakt-ideologiska motiv*. Webbrapport 2006:3. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brå (2006b). *Konsten att läsa statistik om brottslighet*. Rapport 2006:1. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brå (2007a). *Nationella trygghetsundersökningen 2006. Teknisk rapport*. Webbrapport 2007:15. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brå (2007b). *Hatbrott 2006. En sammanställning av polisanmälningar med främlingsfientliga, islamofobiska, antisemitiska och homofobiska motiv*. Rapport 2007:17. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brå (2008a). *Nationella trygghetsundersökningen 2007. Om utsatthet, trygghet och förtroende*. Rapport 2008:3. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brå (2008b). *Nationella trygghetsundersökningen 2007. Teknisk rapport*. Webbrapport 2008:5.
- Brå (2009). *NTU 2008. Om utsatthet, trygghet och förtroende*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Forum för levande historia (2006). *En studie av homofoba hatbrott i Sverige*. Författare: Tiby, Eva. Stockholm: Forum för levande historia.
- Gerstenfeld, Phyllis B. (2003). *Hate crimes. Causes, Controls and Controversies*. London: Sage.
- Green Donald P., McFalls Laurence H. och Smith Jennifer K. (2003). Hate crime: An emergent research agenda I: *Hate and bias crime: a reader*. New York: Routledge.
- Hall, Nathan (2005). *Hate crime*. Cullompton, Devon: Willan.
- Justitiedepartementet (2006). *En nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna 2006–2009. Skr. 2005/06:69*. Stockholm: Riksdagen.
- Länskriminalpolisen Underrättelseroteln (2009). *Promemoria angående hatbrott i Stockholms län 2008*. LKP-KUT rapp. 4/09. Författare: Göran Ericson. 2009.
- Office for democratic institutions and human rights, ODIHR (2008). *Hate crimes in the OSCE region – incidents and responses. Annual Report for 2007*. Warsaw: OSCE/ODIHR.
- Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning, HomO (2008). *HomO:s KommunHandbok – en vägledning för dig som arbetar med brottsförebyggande verksamhet*. Hämtat från: http://www.homo.se/upload/homo/pdf_homo/Kommunwebben_pdf_brottsforebyggande.pdf. Hämtat den 14 april 2008.

- Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, DO (2007). *Att färgas av Sverige – om unga svartas upplevelser av rasism och diskriminering*. Författare: Kalonaityé, Viktorija, Kawesa, Victoria och Tedros, Adam. Stockholm: Ombudsmannen mot etnisk diskriminering.
- Petrosino, Carolyn (2003). Connecting the past to the future. Hate crime in America. I: *Hate and bias crime: a reader*. New York: Routledge.
- Regeringskansliet (2006). *Sveriges sjuttonde och artonde rapport till FN:s Kommitté för avskaffande av rasdiskriminering*. Stockholm: Fritzes.
- Rikspolisstyrelsen och Åklagarmyndigheten (2008). *Redovisning av uppdrag angående hatbrott*. Dnr: POA-426-547/07, ÅM-A2008/0053.
- Säkerhetspolisen, Säpo (2001). *Brottslighet kopplad till rikets inre säkerhet 2000*. Rapport från Säkerhetspolisen. Stockholm: Säkerhetspolisen.
- Säkerhetspolisen, Säpo (2005). *Brottslighet kopplad till rikets inre säkerhet 2004*. Rapportserie 2005:4. Stockholm: Säkerhetspolisen.
- Tiby, Eva (1999). *Hatbrott?: homosexuella kvinnors och mäns berättelser om utsatthet för brott*. Stockholm: Stockholms universitet, Kriminologiska institutionen.
- Tiby, Eva (2007). Att studera hatbrott. I Brottsoffermyndighetens nyhetsbrev. *Hot, våld och fördomar*. Nummer 2 2007. s. 7–8.
- Åklagarmyndigheten (2007). *Årsredovisning år 2006*. Stockholm: Åklagarmyndigheten.

Bilagor

Bilaga 1. Sökordslista

<i>*invandrare</i>	blatte*	främling*	<i>intergender</i>
<i>*neger</i>	blood*	fundamentalist	<i>intersexuell*</i>
11 september	blåneger	färgad*	invandr*
1312	<i>bombare</i>	förintelse*	irak*
<i>Al Qaida</i>	<i>bosnisk</i>	<i>församling</i>	iran*
HBTperson*	<i>brasilian*</i>	gay*	<i>iraqs</i>
SS	bss	gestapo*	islam*
a.c.a.b.	<i>buddh*</i>	grisblod	israel
acab	burkha	guling	<i>jehovas</i>
adopt*	<i>buttboy</i>	<i>gypsy</i>	<i>jesus*</i>
afgan	bög*	hakkors*	judar*
afghan	bön	hakors	jude*
afrika*	bönehus	<i>hans make</i>	judin*
<i>al qaida</i>	bönematta	hans man*	judisk*
<i>alah</i>	chile*	hans pojkvän*	jugge*
<i>alban*</i>	<i>cigenar*</i>	harkors	jugoslav*
<i>algeriet</i>	<i>colombia</i>	hatbrott*	kackerlacka
alk*ida*	combat	<i>hatmotiv</i>	karikatyr
allah	<i>dansk</i>	hbt	kelterkors*
alq*ida*	diskrimin*	hedersm*	kines*
antifa*	<i>dragking</i>	heil*	kkk
antifemin*	<i>dragqueen</i>	helig	klux
antijudisk*	ethnic*	helsingborgskampanjen	<i>kongo</i>
antikapital*	etnis*	hemland*	koran*
antisem*	extremhög*	hennes flickvän*	korea*
antisionis*	fag	hennes fru*	<i>kosovo</i>
apa	<i>faget</i>	<i>hetero*</i>	<i>kristen*</i>
aparth*	<i>faggot</i>	<i>hindu*</i>	<i>kristna</i>
apland*	<i>fagot</i>	hitler*	kulturberikare
apor	fags	homo*	kurd*
arab*	fasci*	honour	kvinnoförtryck*
arbeit macht frei*	fatwa	hottentott	<i>kyrka</i>
arier*	femin*	hron	<i>könsbyte</i>
arisk*	fikus*	hudfär*	<i>könsidentitet</i>
aryan*	finland*	hustrumisshandlare	<i>könsuttryck</i>
asiat*	finndj*	huvudbonad	latinam*
<i>asylsökande</i>	finne	huvudduk	<i>latino</i>
auschwitz	finnjävel*	härkomst	<i>lebb*</i>
bananbåt*	finnpaj*	högerexr*	<i>lesbian</i>
bananrepu*	finsk*	högermilj*	lesbisk*
<i>begravningsplats*</i>	fjolla	imam	lespisk*
bevara sverige svenskt	flata*	<i>indian</i>	liban*
bisexu*	flator*	indie*	<i>libyen</i>
<i>blackey</i>	flygplanskapare	info 14	<i>läbb</i>
<i>blate</i>	flykting*	info14	<i>läspiska</i>
blatta*	<i>folkfront*</i>	integration	mecka

mekka	<i>near svarta, djävel</i>	romskt*	synag*
midgård*	<i>near svarta, jävel</i>	<i>russians</i>	syrian*
<i>minneslund</i>	near svensk*, zo*	<i>rwanda</i>	<i>tai</i>
molla	near white, power	<i>ryssdjävlar*</i>	taliban*
moske	neger*	röding*	tattar*
moske*	<i>negger</i>	salemfonden*	terrorist
moskè	negre*	<i>samfund</i>	thai*
moské*	<i>neiger</i>	samkön*	transa
mulla	nigeria*	<i>satanist*</i>	<i>transsexuell</i>
muslim*	nigger*	sd	<i>transgender</i>
musse	nordisk	semit*	transperson
musslim	ns	<i>serb*</i>	transsexu*
<i>mångfald</i>	nsf*	sexis*	transvestit
mångkultur	nyfasc*	sharia	<i>troende</i>
mörkh*	<i>nynasist</i>	shiamuslim	<i>turban</i>
mörkhudad	nynaz*	sieg	turk*
nasis*	nysvensk*	<i>sion*</i>	<i>tyskland</i>
nasistisk	<i>ortodox</i>	sjal	<i>ungrare</i>
nasse*	osama	självordbombare	ursprung
nassist*	palestin*	självordsbombare	<i>ursvensk*</i>
<i>nationalsocialist*</i>	partnerskap*	skinhead	usama
nationalsocialistisk front*	patriot*	skinnskall*	utländsk*
nationell ungdom*	persisk*	slöja	utlänning*
nazi*	<i>pingst*</i>	<i>slöjan</i>	utlänsk*
nd	polack*	smr	<i>uzbekistan</i>
ndu	polen*	<i>smygbög</i>	vam
near bin, laden	pride	somal*	vasakärven
<i>near black, bastard</i>	profet	stjärtgosse	vit makt*
near black, power	propag*	straffskärpning*	<i>vit revolution</i>
near go, home	qx	sunni*	vitryssl*
near hammare, skära	rahowa	svart skalle	<i>vitskalle</i>
near mörk*, hud*	rasisitisk	svartdjävul*	vitt ariskt motstånd
near mörk*, hy*	rasism*	svarting*	wasak*
near profet*, mohammad	rasist*	svartjävul*	white
near profet*, mohammed	rassist	svartskall*	zienar*
near profet*, muhammad	<i>rassister</i>	svastika*	zigen*
near profet*, muhammed	rastistisk	<i>svennar</i>	zog
<i>near regnbågs*, flagg*</i>	<i>religon*</i>	<i>svenne*</i>	äckelflata*
near res, hem	<i>religö*</i>	<i>svennig</i>	åk hem
near resande, folk	rfsl*	svenska motståndsrörelsen*	<i>åk tillbaka</i>
near sexuell*, lägn*	rfsu*	<i>svenskfiendig*</i>	öststat*
near svart*, hudfärg*	<i>rikets sal</i>	<i>svenskjä*</i>	
near svart*, hy*	romer*	sverigedem*	

* betyder att ordet trunkerats, det vill säga, att all möjliga former av ordet söks på efter*.

near': avser två sökord som ska ligga nära varandra i texten för att markeras.

Kursiverade sökord betyder att dessa 93 ord är förändrade eller nya från och med år 2008.

Bilaga 2. Urval av brottskoder

Mord

Brottskoder: 0303–0304 och 0307–0313.

Misshandel/grov misshandel

Brottskoder: 0351–0358, 0361–0368, 0371–0378, 0381–0388, 0394, 0396, 0411, 0412, 1701–1704, 1706, 9301–9348, 9349-9356.

Olaga hot samt ofredande

Brottskoder: 0405–0410, 0413-0414, 0426-0429, 0638, 1705.

Ärekränkingsbrott

Brottskod : 0501.

Skadegörelse

Brottskoder : 1201–1203, 1205–1206.

Klotter

Brottskoder: 1208–1209.

Hets mot folkgrupp

Brottskod : 1604.

Olaga diskriminering

Brottskod : 1605.

Övriga brott

Brottskoder: 0000, 0401, 0404, 0415, 0807, 0825, 0840, 0845, 0855, 0875, 0880, 0906, 0909, 1301–1304, 1502, 1606, 1707, 1708-1710, 2001, 2002, 4007–4010, 4013, 4023, 4028, 4030, 9001, 9050, 9802, 9807, 9810-9811.

Kursiverade brottskoder betyder att dessa är nya koder i hatbrottsstatistiken från och med år 2008.

Bilaga 3.

Enkät om polismyndigheternas arbete mot hatbrott år 2008

Bakgrund

Brottsförebyggande rådet (Brå) har blivit utnämnd som nationell kontaktpunkt för hatbrott till The Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR)⁸⁹ av Justitiedepartementet. ODIHR:s uppdrag är att samla in tillförlitlig officiell statistik kring hatbrott.⁹⁰ Brå har i uppdrag att samla in information årsvis om hatbrott i Sverige samt att skicka denna information efter en sammanställning till ODIHR.

Fylla i enkäten

Vänligen fyll i nedanstående enkät i samarbete med relevanta aktörer inom er polismyndighet. Svaren representerar respektive polismyndighet och är därför inte anonyma. Enkäten är uppdelad i två delar, där en första del frågar om arbetet mot hatbrott på myndigheten, utbildning och samverkan med olika aktörer, medan den andra delen mer i detalj frågar om projekt som bedrivits som rör hatbrott. Tidsperioden som den första delen av frågorna behandlar är enbart år 2008. Den andra delen av frågorna behandlar även tidigare år.

Hur kommer informationen att användas?

Informationen som samlas in om hatbrott kan komma att användas i Brå:s kommande rapporter om hatbrott, men framförallt kommer informationen som mottas av ODIHR att redovisas i ODIHR-rapporter och på två hemsidor om lagstiftning⁹¹ och hatbrott.⁹² Uppgifter som lämnas enligt denna enkät kommer att hanteras i enlighet med sekretesslagens (SFS 1980:100) bestämmelser.

På förhand tack för din medverkan!

1. Ange antalet personer som arbetar heltid med hatbrottsrelaterade frågor vid polismyndigheten.

2. Har polismyndigheten en definition av hatbrott? Om nej, fortsätt med fråga 4.

Ja

Nej

3. Om ja, beskriv hur ett hatbrott definieras på myndigheten eller bifoga dokumentation på hur definitionen ser ut.

4. Har polismyndigheten skriftliga instruktioner för att identifiera hatbrottsmotiv vid en anmälan? Om nej, fortsätt med fråga 6.

⁸⁹ <http://www.osce.org/odihhr/>

⁹⁰ Enligt beslut från Ministerrådet Nr. 4/03 och 10/05 om tolerans och icke-diskriminering.

⁹¹ <http://www.legislationline.org/>

⁹² TANDIS (the Tolerance and Non-Discrimination Information System) <http://tandis.odihhr.pl/index.php?p=country,swe>

Ja

Nej

5. Om ja, beskriv kort de skriftliga instruktionerna eller bifoga dokumentation på hur instruktionerna ser ut.

6. När införde polismyndigheten det särskilda fältet i RAR för att markera misstänkta hatbrott? Ange vilket år och månad (exempelvis 200801) som funktionen infördes.

7. Används RAR-fältets information för att föra hatbrottsstatistik, göra kartläggningar, analysera brottstrender m.m.? Om nej, fortsatt med fråga 9.

Ja

Nej

8. Beskriv hur RAR-fältets information används.

9. Samverkar polismyndigheten med andra samhällsaktörer (t.ex. andra myndigheter, ideella organisationer) för att förebygga, uppmärksamma och sprida kunskap om hatbrott?

Ja

Nej

10. Samverkar polismyndigheten, i dessa frågor, med organisationer som kan erbjuda brottsofferstöd?

Ja

Nej

11. Har polismyndigheten genomfört åtgärder under år 2008 för att fler brottsoffer ska anmäla hatbrott?

Ja

Nej

12. Har polismyndigheten utbildat personalen om hatbrott under år 2008?

Ja

Nej

13. Planerar polismyndigheten utbilda personalen om hatbrott under år 2009?

Ja

Nej

14. Vilka mål har polismyndigheten för att förbättra arbetet mot hatbrott?

2. PROJEKT SOM RÖR HATBROTT UNDER ÅR 2008

15. Har polismyndigheten arbetat med projekt/initiativ som rör *hatbrott under år 2008* inom något/några av dessa områden? Var vänlig och kryssa i en eller flera rutor.

- Förbättrad data/informationsinsamling
- Arbete med att öka anmälningsbenägenheten vid hatbrott
- Arbete med att öka förtroendet för rättsväsendet
- Insatser mot hatbrott i rättsväsendet
- Utbildningssatsningar i rättsväsendet
- Brottsofferstöd
- Utbildning/Förebyggande arbete/kunskapshöjande arbete
- Arbete mot rasism på sportarenan
- Arbete mot hatbrott på Internet
- Övrigt arbete som rör hatbrott
- Inget arbete mot hatbrott

3. PROJEKTBEKRIVNINGAR

Bifoga också de rapporter/dokumentation som finns på svenska samt gärna om det finns sammanfattat på engelska.

16. Var vänlig och skriv en kort summering av de projekt/initiativ som rör hatbrott enligt formatet nedan (se bifogade mallar):

- Projektet/initiativets *namn*
- Projektets *tidsperiod* (startdatum och slutdatum)
- Vilket *område* rör projektet
- På vilken *nivå* projektet genomförts (lokal, regional eller nationell nivå)
- Vilken *typ av aktör* som initierat projektet (exempelvis regering, myndighet, ideell organisation m.m.) och namnet på aktören.
- En *sammanfattning* av projektet
- Vilken *påverkan/effekt* projektet haft/kan komma att ha

1. Projektet/initiativets *namn*

Projektets *tidsperiod*

Vilket *område* rör det här projektet

- Förbättrad data/informationsinsamling
- Arbete med att öka anmälningsbenägenheten vid hatbrott
- Arbete med att öka förtroendet för rättsväsendet
- Insatser mot hatbrott i rättsväsendet
- Utbildningssatsningar i rättsväsendet
- Brottsofferstöd
- Utbildning/Förebyggande arbete/kunskapshöjande arbete
- Arbete mot rasism på sportarenan
- Arbete mot hatbrott på Internet
- Övrigt arbete som rör hatbrott

På vilken *nivå* genomfördes projektet? Vänligen kryssa i samtliga rutor som stämmer.

- Lokal
- Regional
- Nationell

Vilken *typ av aktör* initierade projektet? Vänligen kryssa i samtliga rutor som stämmer.

- Regering
- Myndighet
- Ideell organisation
- Övrig aktör

Var vänlig och specificera *namnet* på aktören.

Beskriv kortfattat projektet (*sammanfattning*)

Vilken *påverkan/effekt* har/kan projektet komma att ha?

Bilaga 4. Metod

Tillvägagångssätt vid brotten

Kategorin tillvägagångssätt beskriver tillvägagångssättet för brottet. I resultatavsnitten i årsboken för hatbrott finns också en grövre indelning i tre kategorier för att sammanfoga liknande grupper. Dessa tre kategorier är *fysisk kontakt* (grupp 1), *närhet* (grupp 2) och *distans* (grupp 3–9). Tillvägagångssätt indelas enligt följande:

1. Direkt mot person, fysisk kontakt

Denna grupp väljs om det uppstår fysisk kontakt, exempelvis att gärningspersonen tagit ett strypgrepp på den utsatta och brottet är direkt riktat mot en person eller väl avgränsad grupp (ett par eller en familj). Exempel på brottstyper för detta alternativ kan vara mord, misshandel eller våld mot tjänsteman.

2. Direkt mot person, närhet

Denna grupp väljs om det inte uppstår fysisk kontakt och när brottet är direkt riktat mot en person eller en väl avgränsad grupp (ett par eller en familj), exempelvis genom att gärningspersonen hotat och skrikit mot den utsatta. Typiska brottstyper för denna kategori är olaga hot/ofredande, ärekränkning och olaga diskriminering.

3. Allmänt klotter

Denna grupp väljs om brottet har förmedlats via klotter och inte är riktat direkt mot en person eller väl avgränsad grupp (ett par eller en familj). Det kan vara genom nedsättande ord som ”jävla neger” på en busskur.

4. Internet

Denna grupp väljs om brottet har förmedlats via Internet. Detta inkluderar såväl e-post, hemsidor (som tryckta tidningars hemsidor) och chatt på exempelvis MSN. Exempel på vanliga brottstyper för alternativet är olaga hot/ofredande, ärekränkning och hets mot folkgrupp.

5. Medier

Denna grupp väljs om brottet förmedlas via radio, TV eller tryckt press.

6. Postbrev

Denna grupp väljs om brottet förmedlas via brevlådan och kan utgöras av såväl postbrev som reklamblad eller annat tryckt material.

7. Sms

Denna grupp väljs om brottet förmedlas via sms.

8. Telefon och/eller fax

Denna grupp väljs om brottet förmedlas via fast telefoni, mobil eller fax.

9. Övrigt

Övrigt som grupp väljs när brottet utförts på ett sätt som inte ryms i ovanstående kategorier. Exempel på brottstyper i denna kategori är hets mot folkgrupp.

Plats

Kategorin plats beskriver den plats som brottet ägde rum på. Kategoriseringen avser målsägandes perspektiv – är det exempelvis en dörrvakt på en krog som blir utsatt för ett hatbrott kodas brottsplatsen som arbetsplats och inte nöjesplats. Plats indelas i tolv grupper enligt följande:

1. Arbetsplats

Brottet sker på eller i anslutning till arbetsplatsen.

2. Hem

Brottet sker i eller i anslutning till det egna hemmet. I villa och radhus inkluderas hus och trädgård. Vad gäller flerfamiljshus inkluderas lägenheten, balkong,

uteplats samt trapphus. Däremot kodas källare, vind eller tvättstuga som övrig plats.

3. *Internet*

Om tillvägagångssätt kodas som Internet ska även platsen kodas som Internet. Exempel är ärekränkning eller olaga hot i elektronisk form via e-post, hemsidor eller chatt på MSN.

4. *Offentliga transportmedel*

Brottet sker på eller i anslutning till offentliga transportmedel, med vilka avses all form av kollektivtrafik, såsom buss, tunnelbana, spårvagn och tåg. Även taxi räknas in i denna kategori.

5. *Nöjesplats*

Brottet sker på eller i anslutning till nöjesplats, med vilket avses fysiska lokaler såsom restauranger, nattklubbar eller barer. Festivaltäkt, öltäkt och andra platser av mer temporär karaktär kodas i stället som allmän plats.

6. *Religiös plats*

Brottet sker på eller i anslutning till religiösa platser, såsom synagogor, moskéer, kyrkor eller begravningsplatser.

7. *Skola*

Brottet sker i skolan eller på skolgården. Med skola avses utöver grundskola och gymnasium även högskola.

8. *Medier*

Brottet sker via radio, TV eller tryckt press.

9. *Sms*

Om tillvägagångssättet kodas som sms ska även platsen kodas som sms. Exempel är hotfulla eller kränkande sms meddelande till personens mobil telefon.

10. *Allmän plats*

Brottet sker på en allmän plats utomhus, exempelvis på gatan, på ett torg eller i en park.

11. *Övriga platser*

Brottet sker på en plats inomhus, som inte ryms i ovanstående kategorier. Exempel är när brottet sker i någon annans hem, träningslokal, café, butik, garage, tvättstuga, källare, vind med mera.

12. *Uppgift saknas*

Här framgår det inte på vilken typ av plats som brottet sker på och därför kodas platsen med kategorin uppgift saknas.

Relation mellan gärningsperson och utsatt

Kategorin relation beskriver förhållandet mellan gärningspersonen och den utsatta. I resultatavsnitten i årsboken för hatbrott finns även en indelning i fyra grövre kategorier för att sammanfoga liknande grupper. Dessa fyra kategorier är *närstående* (grupp 1–4), *yttligt bekant* (grupp 5–8), *obekant* (grupp 9–11) och *uppgift saknas* (grupp 12). Relation indelas inledningsvis enligt följande:

1. *Gift/partner/sambo*

2. *Före detta partner*

Gärningspersonen är den utsattes före detta partner eller en eventuell ny partners expartner.

3. *Släkt*

Gärningspersonen kan vara såväl nära familj som avlägsen släkting. Kan även vara den utsattes partners familj.

4. *Vänner/bekanta*

Gärningspersonen är alltifrån en yttlig bekant till nära vän.

5. *Kollega*

Gärningspersonen är en arbetskamrat från den utsattes arbetsplats.

6. *Skolkamrat*

7. *Granne*

8. *Känd person/grupp*

Gärningspersonen är en för den utsatta, till namn eller utseende, känd person och som inte tillhör någon av kategorierna 1–8, exempelvis en bekants bekant eller en kund som utsätter en serviceperson. Utöver detta kategoriseras i denna kategori även de hatbrott som begås av kända nationalsocialistiska eller högerextrema grupper.

9. *Kund/klient*

Gärningspersonen är kund eller klient och utsätter en serviceperson för hatbrott som exempelvis butikspersonal, restaurangpersonal, banktjänstemän, ordningsvakter, poliser med flera.

10. *Servicepersonal*

Gärningspersonen ger den utsatta service i någon bemärkelse, exempelvis butikspersonal, restaurangpersonal, banktjänstemän, ordningsvakter, poliser med flera.

11. *Okänd person*

Gärningspersonen är helt okänd för den utsatta, såväl till namn som utseende.

12. *Uppgift saknas*

Gärningspersonen kan vara såväl känd som okänd, men det framgår i anmälan inte vilken typ av relationsförhållande som råder mellan gärningsperson och utsatt.

Bilaga 5. Regional fördelning: H-regioner

H-regioner (där H står för Homogena med avseende på befolkningsunderlaget) är en gruppering av kommuner efter lokalt och regionalt befolkningsunderlag, längs skalan storstad – glesbygd⁹³. En kategorisering av kommuner (H-regioner) efter folkmängd inom 3 och 10 min från kommuncentrum har gjorts. Denna indelning kan användas för att uttala sig om vad som är typiskt för exempelvis liknande kommuner som tillhör glesbygden. Indelningen är gjord i sex grupper efter ovan nämnda kriterier:

H1 – *Stockholm/Södertälje* A-region.

H2 – *Göteborgs samt Malmö/Lund/Trelleborgs* A-regioner.

H3 – *Större städer*, kommuner med mer än 90 000 invånare inom 30 kilometers radie från kommuncentrum.

H4 – *Mellanbygden*, kommuner med mer än 27 000 och mindre än 90 000 invånare inom 30 kilometers radie från kommuncentrum samt med mer än 300 000 invånare inom 100 kilometers radie från samma punkt.

H5 – *Tätbygden*, kommuner med mer än 27 000 och mindre än 90 000 invånare inom 30 kilometers radie från kommuncentrum samt med mindre än 300 000 invånare inom 100 kilometers radie från samma punkt.

H6 – *Glesbygden*, kommuner med mindre än 27 000 invånare inom 30 kilometers radie från kommuncentrum.

Källa: SCB, MIS2003:1, Regionala indelningar i Sverige.

H-regioner i nummerordning med ingående kommuner

H1 Stockholm	0187 Vaxholm
0114 Upplands Väsby	0191 Sigtuna
0115 Vallentuna	0192 Nynäshamn
0117 Österåker	
0120 Värmdö	H2 Göteborg samt Malmö/Lund
0123 Järfälla	1384 Kungsbacka
0125 Ekerö	1401 Härryda
0126 Huddinge	1402 Partille
0127 Botkyrka	1407 Öckerö
0128 Salem	1415 Stenungsund
0136 Haninge	1419 Tjörn
0138 Tyresö	1440 Ale
0139 Upplands-Bro	1441 Lerum
0140 Nykvarn	1442 Vårgårda
0160 Täby	1480 Göteborg
0162 Danderyd	1481 Mölndal
0163 Sollentuna	1482 Kungälv
0180 Stockholm	1489 Alingsås
0181 Södertälje	1230 Staffanstorps
0182 Nacka	1231 Burlöv
0183 Sundbyberg	1233 Vellinge
0184 Solna	1261 Kävlings
0186 Lidingö	1262 Lomma

⁹³ H-regionerna uppdateras med några års mellanrum: föreliggande uppdatering har gjorts år 2003 (beräkning på befolkningen 2002-12-31) och den dessförinnan gjordes år 1998.

1263 Svedala	1380 Halmstad
1280 Malmö	1381 Laholm
1281 Lund	1421 Orust
1287 Trelleborg	1430 Munkedal
	1439 Färgelanda
H3 Större städer	1443 Bollebygd
0305 Håbo	1444 Grästorp
0319 Älvkarleby	1462 Lilla Edet
0330 Knivsta	1465 Svenljunga
0380 Uppsala	1471 Götene
0381 Enköping	1485 Uddevalla
0461 Gnesta	1487 Vänersborg
0484 Eskilstuna	1488 Trollhättan
0488 Trosa	1490 Borås
0562 Finspång	1491 Ulricehamn
0580 Linköping	1495 Skara
0581 Norrköping	1496 Skövde
0582 Söderköping	1498 Tidaholm
0586 Mjölby	1715 Kil
0642 Mullsjö	1761 Hammarö
0643 Habo	1763 Forshaga
0665 Vaggeryd	1764 Grums
0680 Jönköping	1780 Karlstad
0764 Alvesta	1814 Lekeberg
0780 Växjö	1861 Hallsberg
0880 Kalmar	1880 Örebro
1060 Olofström	1881 Kumla
1081 Ronneby	1884 Nora
1082 Karlshamn	1907 Surahammar
1083 Sölvesborg	1960 Kungsör
1214 Svalöv	1961 Hallstahammar
1256 Östra Göinge	1980 Västerås
1257 Örkelljunga	1983 Köping
1260 Bjuv	2080 Falun
1264 Skurup	2081 Borlänge
1265 Sjöbo	2082 Säter
1266 Hörby	2180 Gävle
1267 Höör	2181 Sandviken
1270 Tomelilla	2262 Timrå
1272 Bromölla	2281 Sundsvall
1275 Perstorp	2460 Vännäs
1276 Klippan	2480 Umeå
1277 Åstorp	2580 Luleå
1278 Båstad	
1282 Landskrona	H4 Mellanbygden
1283 Helsingborg	0188 Norrtälje
1284 Höganäs	0331 Heby
1285 Eslöv	0360 Tierp
1290 Kristianstad	0428 Vingåker
1292 Ängelholm	0480 Nyköping
1293 Hässleholm	0481 Oxelösund

0482 Flen	1493 Mariestad
0483 Katrineholm	1494 Lidköping
0486 Strängnäs	1497 Hjo
0509 Ödeshög	1499 Falköping
0512 Ydre	1760 Storfors
0560 Boxholm	1762 Munkfors
0561 Åtvidaberg	1781 Kristinehamn
0563 Valdemarsvik	1785 Säffle
0583 Motala	1860 Laxå
0584 Vadstena	1862 Degerfors
0604 Aneby	1864 Ljusnarsberg
0617 Gnosjö	1882 Askersund
0662 Gislaved	1883 Karlskoga
0682 Nässjö	1885 Lindesberg
0683 Värnamo	1962 Norberg
0684 Sävsjö	1981 Sala
0685 Vetlanda	1982 Fagersta
0686 Eksjö	1984 Arboga
0687 Tranås	2026 Gagnef
0761 Lessebo	2029 Leksand
0765 Älmhult	2031 Rättvik
0767 Markaryd	2061 Smedjebacken
0781 Ljungby	2083 Hedemora
0821 Högsby	2084 Avesta
0834 Torsås	2085 Ludvika
0860 Hultsfred	2104 Hofors
0862 Emmaboda	2121 Ovanåker
0881 Nybro	2183 Bollnäs
0882 Oskarshamn	
0883 Västervik	H5 Tätbygden
0884 Vimmerby	0840 Mörbylånga
1080 Karlskrona	0861 Mönsterås
1273 Osby	0885 Borgholm
1286 Ystad	0980 Gotland
1291 Simrishamn	1730 Eda
1315 Hylte	1784 Arvika
1382 Falkenberg	2132 Nordanstig
1383 Varberg	2182 Söderhamn
1427 Sotenäs	2184 Hudiksvall
1435 Tanum	2280 Härnösand
1445 Essunga	2284 Örnsköldsvik
1446 Karlsborg	2309 Krokoms
1452 Tranemo	2380 Östersund
1460 Bengtsfors	2482 Skellefteå
1463 Mark	2581 Piteå
1466 Herrljunga	2582 Boden
1470 Vara	
1472 Tibro	H6 Glesbygden
1473 Töreboda	0382 Östhammar
1484 Lysekil	0513 Kinda
1492 Åmål	0760 Uppvidinge

0763 Tingsryd
1438 Dals-Ed
1447 Gullspång
1461 Mellerud
1486 Strömstad
1737 Torsby
1765 Årjäng
1766 Sunne
1782 Filipstad
1783 Hagfors
1863 Hällefors
1904 Skinnskatteberg
2021 Vansbro
2023 Malung
2034 Orsa
2039 Älvdalen
2062 Mora
2101 Ockelbo
2161 Ljusdal
2260 Ånge
2282 Kramfors
2283 Sollefteå
2303 Ragunda
2305 Bräcke
2313 Strömsund
2321 Åre
2326 Berg
2361 Härjedalen
2401 Nordmaling
2403 Bjurholm
2404 Vindeln
2409 Robertsfors
2417 Norsjö
2418 Malå
2421 Storuman
2422 Sorsele
2425 Dorotea
2462 Vilhelmina
2463 Åsele
2481 Lycksele
2505 Arvidsjaur
2506 Arjeplog
2510 Jokkmokk
2513 Överkalix
2514 Kalix
2518 Övertorneå
2521 Pajala
2523 Gällivare
2560 Älvsbyn
2583 Haparanda
2584 Kiruna